

Zeggen IN BRUSSEL schap

Na tien jaar verlaat Ieke van den Burg het Europees Parlement. Ter gelegenheid daarvan zijn haar columns gebundeld, die vanaf 2005 als Bericht uit Brussel verschenen in *Zeggen*. Zij zijn actueler dan ooit, met onderwerpen als toezicht op het bankwezen, goed bestuur van ondernemingen en het beteugelen van de vrije markt. In een interview met Aldo Dikker spreekt zij openhartig over de drijfveren en frustraties achter de columns.

Ieke van den Burg
Europarlementariër: 1999-2009

Z IN BRUSSEL *eggen*schap

Ieke van den Burg

Europarlementariër: 1999-2009

Woord vooraf

Terwijl Nederland zich bezighield met burka's en burgemeestersbonnetjes, was ik in de Europese en internationale politieke arena bezig met zaken die voor de vaderlandse media niet sexy genoeg waren om aandacht aan te besteden: de noodzaak van strakkere regelgeving en Europees toezicht op de financiële markten, de te eenzijdige focus op aandeelhouderswaarde in het bestuur van bedrijven, het ondersneeuwen van het algemeen belang in de Europese regels voor de interne markt, de concentratie van macht in de handen van enkele bankiers in Wall Street en Londen, en het steeds sterker gevoelde gemis aan de sociale dimensie die mijn grote inspirator Jacques Delors altijd wel degelijk aan zijn geesteskinderen interne markt en Economische en Monetaire Unie heeft willen toevoegen.

Nu opeens, anno 2009, na de ineenstorting van het sprookje van de almaar verder de hemel in groeiende financiële winstmakerij, worden deze thema's in bredere kring (her)ontdekt. De zichtbare hand van de staat is weer nodig om de markt te reguleren. Keynes is terug en de Financial Times is een fundamenteel debat over de toekomst van het kapitalisme begonnen.

Ik vind nu steeds vaker de opvattingen terug van de columns, die ik de afgelopen jaren als 'Bericht uit Brussel' in *Zeggenschap* heb opgeschreven. Ze zijn gebundeld in dit boekje.

Ik begon ze te schrijven vanaf januari 2005. De deadlines lagen steeds ongeveer in de kerst-, mei-, zomer- of herfstrecesweken, dus dat bood me tijd voor reflectie op ontwikkelingen die toen nog nieuw en vaak onbesproken waren. De achttien columns, waarvan de laatste nog moet uitkomen in juni 2009, zijn gedateerd, maar tegelijkertijd zo actueel als maar kan.

Aldo Dikker, de hoofdredacteur van *Zeggenschap*, die er altijd goed in slaagde bij de eindredactie van de columns ze nog iets scherper, strakker en vooral korter te maken, wilde me ook nog interviewen. We hebben lang gepraat in Brussel en later in Amsterdam. Het geeft een beeld van de drijfveren en frustraties achter mijn Berichten uit Brussel.

Bij mijn afscheid van het FNV federatiebestuur in 1997 maakte ik een affiche, geïnspireerd op een – eveneens zelf ontworpen en gezeefdrukte poster van 1981 met een oude foto van mijn moeder. Beide hingen in mijn kantoor in Brussel. Ik neem ze mee op mijn verdere pad.

Ieke van den Burg, april 2009

Tekst: Ieke van den Burg, Aldo Dikker
Omslagfoto's: Michael Contes
Vormgeving: Jan Bos, Asterisk*, Amsterdam
Druk: Giethoorn ten Brink, Meppel
Uitgever: Uitgeverij Zeggenschap, Amsterdam

‘Ik ben altijd activiste gebleven’

Vanuit haar werkkamer op de 15de etage kijkt Ieke van den Burg (57) uit over Brussel, de stad waar zij de afgelopen tien jaar geijverd heeft voor een socialer Europa. Ze heeft de zon er vaak zien opkomen en weer ondergaan. Want een Europarlementariër maakt lange dagen. Vergaderen, overleggen, compromissen sluiten, bezoek ontvangen, stukken lezen en schrijven, het is meer dan een dagtaak. Een roeping? Nou nee, dat ook weer niet. “Maar ik ben hier wel gekomen met een missie. Ik wilde de sociaaldemocratische verzorgingstaat in de Europese economische samenwerking verankeren. Het kenmerkende van de sociaaldemocratie is immers de samenhang van sociaal en economisch beleid.”

Voordat Van den Burg in 1999 aan haar missie begon, was ze actief in de vakbeweging. Begonnen vanuit de studenten- en vrouwenbeweging kwam ze in het federatiebestuur van de FNV terecht, met de portefeuille arbeid en zeggenschap. Toen die portefeuille werd uitgebreid met de verantwoordelijkheid voor de Europese coördinatie, ontloken de internationale ambities. Na haar afscheid van het FNV-bestuur in 1997 werd ze dan ook adviseur van het Europees Verbond van Vakverenigingen, en werkte daar onder andere aan het verbeteren van de relaties met het Europees Parlement. Haar interesse was gewekt, en in 1999 was ze zelf verkiesbaar.

In haar eerste periode was Van den Burg namens de Partij van de Europese Sociaaldemocraten (PES) lid van de Commissie Werkgelegenheid en Sociale Zaken en plaatsvervangend lid van de Commissie Economische en Monetaire Zaken. Na de herverkiezing in 2004 werd die laatste Commissie haar hoofdtaak; ze werd er tot coördinator van de PES-leden gekozen. Tot mei 2008 was Van den Burg ook plaatsvervangend lid van de Commissie Interne Markt en Consumentenbescherming. Daarna nam ze de Commissie Juridische Zaken erbij. Bovendien volgde ze in september 2007 Max van den Berg op als delegatieleider van de zeven PvdA-ers in het Europees Parlement.

Tien jaar Europarlementariër, een terugblik.

Lobby

“O jee, het wemelt hier van de lobbyisten. De Engelsen zijn de beste. Die hebben zulke goede bronnen binnen de Europese Commissie, dat zij je soms al kunnen vertellen wat ze vrezen dat eraan komt voordat de Commissie daar nog maar iets over bekend heeft gemaakt.

Het bedrijfsleven heeft grootscheeps in de Brusselse lobby geïnvesteerd. In één van mijn rapporten over de risico's op de financiële markten noemde ik de Amerikaanse en Londense *investment banks* als voorbeeld van veel te machtige oligopolies en riep ik Neelie Kroes op tot onderzoek naar machtsmisbruik en *conflicts of interest*. De zakenbanken waren als de dood dat hun reputatie en hun beurskoersen zou schaden, en startten vervolgens een lobby om die zin te schrappen. Dat is ze dus gelukt, maar inmiddels hebben de geschiedenis én Neelie me wel gelijk gegeven!

Ik zelf ben spaarzaam in het ontvangen van dergelijke lobbyisten. Ik hoor van mijn secretaresse hoeveel telefoontjes ze krijgt, maar zij houdt de boot goed af. Alleen als ik het idee heb er wijzer van te kunnen worden, mogen ze langskomen. Ik houd meer van bijeenkomsten waarin je verschillende bronnen en belangen bij elkaar hebt. In de loop der jaren heb ik een uitgebreid netwerk aan deskundigen om me heen verzameld. Dat netwerk helpt me met de voorbereiding van wetgeving. Want je kunt onmogelijk alles zelf doen. Als ik alle officiële stukken zou moeten lezen die mij toegestuurd worden, dan heb ik daar een dagtaak aan. Je hebt dus mensen om je heen nodig die zaken kunnen uitleggen en duiden. Zo hebben we in het Parlement met de financiële lobby een volledig transparant opgezet Financial Services Forum, dat regelmatig over belangrijke dossiers lunches of ontbijtbijeenkomsten organiseert met deskundigen uit de praktijk. Onlangs nog met de *credit rating agencies*, waarover we nu wetgeving aan het voorbereiden zijn. Je hoort dan vanuit verschillende hoeken waar de pijn zit en krijgt concrete voorbeelden van wat er wel en niet moet gebeuren.

Voor maatschappelijke bewegingen is het veel moeilijker om een goede lobby te voeren. Hoewel... Toen ik nog voor het EVV werkte, probeerde ik de vakbondslobby te professionaliseren. Ik heb indertijd een bijeenkomst georganiseerd met een lobbyist van zo'n speciale consultancyfirma. Die hield ons toen juist voor dat maatschappelijke organisaties veel vóór hebben op commerciële lobbyisten en veel meer kunnen bereiken omdat zij geestverwanten in het parlement zelf hebben. Mensen zoals ik dus, die voortkomen uit de vakbeweging en hart hebben voor de belangen waar die organisaties voor staan."

Succes

"Dat het gelukt is sociaaleconomische grondrechten in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie vast te leggen, beschouw ik misschien wel als mijn grootste succes. In mijn vakbondstijd hebben we al geijverd voor zo'n Handvest. Minister van buitenlandse zaken Joschka Fischer en bondskanselier

Schröder zetten het op de agenda van de Europese top in 1999. Daar werd besloten een Conventie samen te stellen uit leden van nationale parlementen, de toen nog 15 vertegenwoordigers van de nationale regeringen en leden van het Europees Parlement, onder wie ik. In die conventie in 2000 hebben we in negen maanden dat Handvest opgesteld. Met behulp van verschillende juristen en mijn netwerk uit de ILO en Raad van Europa heb ik ervoor geknokt daar ook die sociale en economische grondrechten volwaardig in te krijgen. Dat was niet makkelijk. Vooral de Engelsen moesten er niks van weten. Stel je voor, medezeggenschap een grondrecht... Maar het staat er nu toch maar mooi in.

In Nederland werd steeds nogal denigrerend over die Conventie gedaan. Een brainstormgroep werd het genoemd. Een EU-Handvest vond men overbodig, want de mensenrechten waren toch al geregeld in het EVRM, het Europees Verdrag voor de Mensenrechten. Gelukkig dachten anderen daar niet zo over, en is het er toch gekomen. Je ziet nu al dat het Europese Hof van Justitie in haar uitspraken rekening houdt met het Handvest. Het heeft alleen wat lang geduurd totdat het Handvest een bindende status krijgt. Pas als het Verdrag van Lissabon uit 2007 door de Ieren en Tsjechen is geratificeerd, is het officieel zover. Ik ben ervan overtuigd dat over tien jaar wordt erkend dat dit Handvest een belangrijke omslag is geweest voor de Europese eenwording."

Resultaat

"Ik wil graag resultaat halen en voortgang boeken. Daar moet je veel uithoudingsvermogen voor hebben, want zeker in Europa zijn dat langdurige trajecten. Maar het parlement kan als medewetgever voor alles wat de interne markt betreft veel bereiken. Een goed voorbeeld daarvan speelde zich af in mijn tweede mandaatsperiode. Ik heb het over het oorspronkelijke voorstel voor de Dienstenrichtlijn, dat we grondig hebben kunnen verbeteren. In het najaar van 2003 kwam ik er al achter dat er een voorstel van toenmalig Commissaris Frits Bolkestein in voorbereiding was voor het vrije verkeer van diensten. Het was de bedoeling dat voorstel er nog voor de verkiezingen voor een nieuw Europees Parlement in 2004 doorheen te jassen. Bolkestein wilde de interne markt voor diensten volledig vrijmaken. Daarbij zou een dienstverlener over de grens in de hele EU zijn diensten mogen verlenen op grond van de wetgeving in zijn land van oorsprong. Dat stond haaks op het werklanprincipe in het (arbeids)contractenrecht en zou kunnen leiden tot oneerlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden en ontduiking van cao's. Ook wilde hij de richtlijn op zoveel mogelijk sectoren van toepassing verklaren, inclusief diensten

met een groot publiek belang zoals de gezondheidszorg. Vanaf dat najaar ben ik mensen gaan mobiliseren om daar een stokje voor te steken. Vakbonden en andere organisaties hebben dat opgepakt en het verzet georganiseerd. Er zijn grote demonstraties geweest. In Nederland hadden we een actieplatform opgericht, waar ook de SP heel actief in was. Maar zij bleven tegen en gebruikten het net als in Frankrijk om mensen bij het referendum tot een nee-stem te bewegen. Dat is niet mijn manier van politiek bedrijven. Mijn lijn is dat je niet alleen voorstellen moet afschieten en tegenhouden, maar ook met ideeën moet komen hoe je het kunt verbeteren. Dat is ook in dit geval gelukt. In 2006 heeft het Europees Parlement namelijk een gewijzigde Dienstenrichtlijn aangenomen. Daarin hebben we het uitgangspunt van gelijk loon voor gelijk werk en het respect voor cao's veiliggesteld. Ook zijn we erin geslaagd sectoren die een algemeen belang dienen uit te sluiten, zoals het openbaar vervoer en de gezondheidszorg. Maar er zitten nog wel wat losse eindjes, die nu bij de Europese verkiezingen opnieuw speerpunt zijn: verbetering van de detachingsrichtlijn en minimumloonbepalingen, en raamwetgeving voor diensten van algemeen economisch belang. We zijn nog lang niet klaar met de interne markt!”

Teleurstelling

“Mijn grootste teleurstelling is de negatieve, vaak zelfs vijandige houding in Nederland tegenover Europa. Nationale politici vinden het vaak heel lastig en vervelend dat veel onderwerpen verschoven zijn naar het Europese niveau. Dat willen ze niet erkennen, en daarom zetten ze zich er tegen af. En er wordt vooral naar de kosten gekeken en niet naar de baten. Gerrit Zalm stelde zich als minister van Financiën binnen het Europees overleg in de EcoFinraad altijd heel constructief op, maar in Nederland riep hij dat we teveel aan de EU betalen. Het referendum over de Europese Grondwet leek op een wedstrijd van wie zich het hardst tegen Europa kon afzetten. Mensen zijn bang gemaakt voor Europa. Brussel kreeg de schuld van alles wat misgaat. Daarbij worden de grootste onwaarheden verteld. Dan kun je daar tegenin gaan, maar niemand luistert. Ik heb me vaak een roepende in de woestijn gevoeld. En dan niet alleen hier in deze ivoren toren. Ik heb me het vuur uit de sloffen gelopen om ons werk in Europa overal over het voetlicht te brengen. Maar je was bij voorbaat al verdacht, alsof je van een vreemde mogendheid kwam die Nederland in haar greep probeerde te krijgen. Daarom heb ik het wel een beetje gehad met de politiek en de media in Nederland.”

Politiek

“Eigenlijk ben ik nooit zo'n politicus geweest. IJdelheid, scoringsdrift, jezelf op de voorgrond dringen, daar ben ik niet van. Prestaties worden afgemeten aan hoe vaak je in de media verschijnt. Daardoor gaan politici rare dingen roepen, en de media pikken dat maar al te graag op. Want die moeten ook scoren. Zo ontstaat een beweging waarin we van hype naar hype huppelen. De nationale politiek is te oppervlakkig, de één praat de ander na. Over het algemeen gaat het bij mijn werk hier toch meer om de inhoud, om het maken van beleid en wetgeving. Daar voel ik me beter bij. Het politieke proces spreekt mij namelijk wel aan. Kijken waar de ruimte ligt om mensen op één lijn te krijgen. Het afwegen van en manoeuvreren tussen verschillende belangen. Als parlementariër voor een klein land als Nederland moet je je juist ook goed kunnen inleven in andere culturen en opvattingen om wat te kunnen bereiken. Als coördinator van de PES in de Economische Commissie kon ik ook daadwerkelijk zelf invloed uitoefenen. De agenda bepalen, hoorzittingen organiseren, mensen bij elkaar brengen. Dát is voor mij politiek bedrijven. Onderhandelen in internationaal verband en beleid ontwikkelen, daar ligt mijn passie.”

Sociaaldemocratie

“Ik ben een traditionele sociaaldemocraat. Dat is onlosmakelijk verbonden met een internationale oriëntatie. Daarbij moet de Europese Unie borg staan voor vrede en welvaart. Economie en sociaal beleid vormen daarin een eenheid. Toen de Franse sociaaldemocraat Jacques Delors voorzitter van de Europese Commissie was, hoorden die twee echt bij elkaar. Hij wilde ook een veel sterkere sociale dimensie. Maar medio jaren '90 trokken nationale sociaaldemocraten hun handen af van Europa. Zij dachten dat ze hun verzorgingsstaten achter nationale grenzen af konden scherpen. Ik vind dat zo ongelofelijk kortzichtig. De interne markt gaat dwars door die grenzen heen. Als je daar op Europees niveau geen sociaal beleid tegenover stelt, speel je de liberalen in de kaart. Dat is ook precies wat er gebeurd is. Doordat de EU zich niet met sociaal beleid mag bemoeien, doet de Europese Commissie ook vrijwel geen voorstellen meer. Het sociaal beleid staat al jaren stil. De kritiek dat het vrijmarktdenken binnen de EU overheerst, hebben sociaaldemocraten dan ook mede aan zichzelf te wijten. Gelukkig neemt de PES sinds 2004, toen Poul Nyrup Rasmussen - de eerste Deense premier met die naam – tot voorzitter werd gekozen, nu het voortouw om weer echt Europees sociaaldemocratisch beleid te ontwikkelen. Onze tijd moet helemaal aanbreken, nu de roep toeneemt om een grotere rol van de overheid, meer toezicht

en Keynesiaanse stimuleringsmaatregelen. Dat blijkt wel uit de discussie over hedge funds en private equity. Dat onderwerp heb ik samen met Poul Nyrup drie jaar geleden opgepakt. We zagen de funeste invloed die dat soort financiële spelers in verschillende bedrijven uitoefenen. We hebben een groep experts bij elkaar gehaald en een dik rapport geproduceerd. Conservatieven en liberalen hoonden ons echter weg: we demoniseerden en wisten niet waar we het over hadden. Tot na de val van Lehman Brothers vorig najaar, toen kregen we een meerderheid voor het reguleren van die delen van de financiële markten en voor meer Europees toezicht. Sociaaldemocraten kunnen dus juist nu laten zien dat Europa nodig is om de crisis te lijf te gaan en er beter uit te komen. Maar bij het opstarten van de verkiezingscampagne in Nederland zie ik daar niet veel van. De discussie gaat maar steeds weer over of je voor of tegen Europa moet zijn.”

Economie

“Na mijn herverkiezing in 2004 constateerde ik dat sociaaldemocraten oververtegenwoordigd waren in de Commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en ondervertegenwoordigd in de harde economische commissies. Daarom heb ik er bewust voor gekozen om het zwaartepunt van mijn werk te verleggen. Op economisch gebied viel er nog wat te onderhandelen en te bereiken, zoals bij de Dienstenrichtlijn. Na mijn bemoeienis met de arbeid, ben ik me dus vooral op het kapitaal gaan richten: op de financiële markten, het mededingingsbeleid en de regels voor de interne markt.

Het is mijn doel geweest de rauwe kanten van het Angelsaksische kapitalisme aan banden te leggen. Sinds het uitbreken van de crisis heb ik wat dat betreft de wind in de zeilen. Daar moet nu flink op doorgepakt worden. Alleen zie je ook nu weer dat landen aarzelend zijn en zich terughoudend opstellen. Het zal nog veel voeten in de aarde hebben om tot één grote sterke Europese toezichthouder te komen. Nationale parlementen willen nu ook allemaal hun eigen enquêtes gaan doen naar wat er mis is gegaan met het toezicht. Maar ik kan nu al voorspellen dat de gang van zaken rond Fortis in België tot heel andere conclusies zal leiden dan in Nederland. Waarom doen we dat onderzoek niet gezamenlijk? In het Europees Parlement hebben we intensieve contacten met de Europese Centrale Bank en de Europese comités van financiële toezichthouders, en met alle grote spelers in de Europese financiële wereld die internationaal opereren. Onze nationale collega's zouden daar veel meer van kunnen profiteren. Ik kan alleen maar hopen dat ze hun nationale oriëntatie zullen verbreden en meer gaan denken op de schaal waarop de economische rea-

liteit zich werkelijk afspeelt. Het moet maar eens afgelopen zijn met opmerkingen van economen die zeggen dat economisch stimuleringsbeleid in Nederland alleen maar weglekt, terwijl we wel gratis en voor niks mee profiteren van wat Duitsland en Frankrijk op dat vlak doen.”

Internationaal

“Buiten Europa worden we als Europees Parlement zeer serieus genomen. Ik ben met delegaties van de Economische Commissie de laatste jaren een aantal keer in de VS geweest. We hebben goede contacten met het Congres. De voorzitters van onze zustercommissies in het Huis en de Senaat, Barney Frank en Christopher Dodd, hebben we enkele weken terug nog gesproken, midden in het tumult over de bonus-sen. We worden uitgebreid ontvangen door FED-voorzitter Alan Greenspan, zijn opvolger Ben Bernanke, alle financiële toezichthouders, en verschillende ministers van Financiën. Met al die mensen voeren we lange en diepgaande gesprekken over zaken als het toezicht op het bankwezen, de boekhoudregels van de IASB en het reguleren van de markt voor derivaten. Bij de Nederlandse ambassade waren ze de eerste keer heel verbaasd over mijn super *high level* programma. Volgens hen kreeg een Nederlandse minister die mensen echt niet te spreken. Tsja, dat is het wrange: in Nederland wordt het Europees Parlement als een tweederangs circus gezien, terwijl ze ons in de VS als een interessante gesprekspartner beschouwen.

Zulke werkbezoeken hebben we ook ieder half jaar afgelegd aan alle hoofdsteden die het voorzitterschap van de Unie gingen bekleden. Ook daar overleg je met alle topmensen en zit je aan tafel met degenen die de agenda voor de Ministerraden gaan bepalen. Op informeel niveau heb ik in de financiële wereld een enorm netwerk opgebouwd. Ik heb dat altijd heel inspirerend gevonden. In Nederland hoor ik nu veel zogenaamde deskundigen optreden om te vertellen hoe het allemaal in elkaar steekt, maar ze bekijken het wel van een grote afstand. Ik heb het allemaal van heel dichtbij meegemaakt.”

Toekomst

“Mijn toekomst ligt niet in de politiek. Ik heb altijd gevonden dat verandering moet komen vanuit de samenleving. Maatschappelijke bewegingen moeten de boel opschudden. Dat heb ik binnen de vakbeweging gedaan vanuit de vrouwenbeweging en vanuit de vakbeweging in de SER en Stichting van de Arbeid, en in de Haagse en Brusselse politieke circuits. Als politica ben ik me ook altijd verwant blijven voelen

met maatschappelijke organisaties. In die zin ben ik altijd activiste gebleven. Daar wil ik ook in de toekomst aan vasthouden. Mijn lange mars door de instituties leidt nu naar het old boys netwerk en de wereld van het grote geld. Ik heb de smaak te pakken gekregen van het commissariaat bij ASML en mijn nieuwe commissarisfunctie bij de APG Groep, de uitvoeringsorganisatie van onder meer het ABP, één van de grootste pensioenfondsen ter wereld. APG kan de toon zetten in maatschappelijk verantwoord beleggen en corporate governance. En ons Nederlandse model van collectieve bedrijfstakpensioenfondsen wil ik graag elders in de wereld propageren. Het lijkt me heerlijk de ruimte te hebben daar meer mee te doen. Als Europarlementariër moest ik me met van alles en nog wat bezighouden. Nu kan ik zelf uitkiezen op welk onderwerp ik mijn partijtje wil meeblazen in het maatschappelijk debat. De crisis biedt nieuwe kansen om tot een verandering van het Angelsaksische kapitalisme te komen. Die wil ik volop gebruiken. Daarmee zit ik weer op het snijvlak van arbeidsverhoudingen en financiële markten en de afweging tussen publiek belang en markt, mijn andere stokpaardje.

Hoe ik dat wil doen? Onder andere door de stichting À Propos, die ik heb opgericht om mijn commissariaatsgelden in onder te brengen, actiever uit te gaan bouwen. Ik ben nu bijvoorbeeld een bijeenkomst aan het organiseren over financiële werknemersparticipatie, de eerste vrijdag na de verkiezingen. Ik heb natuurlijk een uitgebreid netwerk, dat wil ik op deze manier gebruiken en in stand houden. En ik wil met mijn Stichting een netwerk oprichten voor werknemerscommissarissen, in nauw contact met ondernemingsraden en vakbonden. Ik voer nu gesprekken met het EVV om te kijken hoe we zo'n netwerk internationaal van de grond kunnen tillen. Dat netwerk zou het profiel kunnen verscherpen van wat je met het versterkt voordrachtsrecht van ondernemingsraden kunt doen. Daar kun je ook scholing aan koppelen. Er zijn tal van cursussen voor commissarissen, maar nog niet met die specifieke invalshoek van de werknemersbelangen en de communicatie met de werkvloer.

Ik heb dus ideeën genoeg en zal zeker niet in een zwart gat vallen. Ik heb de laatste tien jaar veel geleerd en meegemaakt. Daar heb ik zeer van genoten. Maar ik wil nu ook eindelijk weer eens een normaler sociaal en cultureel leven. Mijn man, kinderen en vrienden heb ik te weinig gezien. Een concertabonnement was niet te doen. Veel leuke dingen gebeurden als ik naar Straatsburg verbannen was, zoals ik dat noemde. Ik heb dus veel in te halen, en daar verheug ik me op."

Aldo Dikker

Kunstje flikken

Na een stormachtig jaar waarin het Europees Parlement en de Europese Commissie werden vernieuwd, en Nederland een halfjaartje voorzitter was, komt Brussel weer op dreef. Nieuwe commissarissen leggen nieuwe accenten. Is de Commissie Barroso nu echt zo rechts en liberaal als veel van mijn linkse collega's vrezen? De Commissie is immers een afspiegeling van de zittende – overwegend liberale en conservatieve – regeringsmeerderheden. We zijn benieuwd wat voor beleid er gevoerd gaat worden.

Sinds 2000 is het traditie dat de staats- en regeringsleiders in het voorjaar vooral over sociaal-economisch beleid spreken. Deze keer is op 22 en 23 maart de in 2000 afgesproken Lissabonstrategie tussentijds geëvalueerd. In Lissabon was afgesproken om van de EU de "meest concurrerende en dynamische kenniseconomie" in de wereld te maken. Door velen, onder andere door Wim Kok, is duidelijk gemaakt dat de goede voornemens nog veel te weinig in daden zijn omgezet. Dat komt ook omdat er niet echt overeenstemming is over de richting. De bedoeling was om a) een integrale strategie te ontwerpen waarin vernieuwing en inzetten op kenniseconomie gepaard gaat met nadruk op sociaal beleid en kwaliteit van werk en samenleving; en b) dat lidstaten echt gaan samenwerken en schaalvoordelen van de Europese interne markt gaan gebruiken.

De praktijk is een stuk weerbarstiger. Lidstaten willen elkaar vooral de loef afsteken met belastingvoordeeltjes, staatssteun en afscherming van hun nationale markten. En in het werkprogramma dat de Commissie nu heeft gepresenteerd neigt ze naar een eenzijdige inzet op groei, waarbij sociaal beleid op z'n best als resultante, maar eerder nog als kostenpost en ballast voor ondernemers wordt beschouwd. Ik ben niet de enige die zich daar zorgen over maakt. Op 19 maart was er een massale vakbondsdemonstratie voor een beter en socialer Europa.

Een klein lichtpuntje is de Sociale Agenda die begin februari werd gepresenteerd (COM 2005/33final).

Commissaris Spidla, de vroegere sociaaldemocratische premier van Tsjechië, ziet sociaal beleid gelukkig wél als een onmisbare productieve factor, nodig om vertrouwen bij de burgers te versterken en hervormingen in goede banen te leiden. Het lijkt erop dat hij ook oog heeft voor het cruciale belang van goede arbeidsverhoudingen en voor wat in het Europese jargon de Sociale Dialoog (het overleg tussen sociale partners) heet. Hij zet een aantal zaken weer duidelijk op de agenda en schuwt daarbij het middel van wetgeving niet.

Een eerste belangrijk punt is de medezeggenschap in Europa. Werkgevers hebben de herziening van de Richtlijn Europese ondernemingsraden vijf jaar weten te vertragen. Als ze nog steeds niet meewerken, dan gaan we wat mij betreft daarmee weer aan de slag in het Europees Parlement. Net als in 1994, toen UNICE, de Europese werkgeversclub, op het laatste moment zijn handen aftrok van het conceptakkoord met het Europees Verbond van Vakverenigingen. Europese Commissie en Europees Parlement hebben toen snel voor een politiek akkoord gezorgd, waar de regeringen in de Raad niet omheen konden. Datzelfde kunstje kunnen we nu wéér flikken, als Spidla meewerkt, en als we genoeg politieke steun kunnen organiseren.

Een ander interessant voorstel in de Sociale Agenda is om een wettelijk kader voor transnationale cao's op ondernemings- of sectorniveau te creëren. Ook al wordt er omzichtig geformuleerd dat het alleen maar om een 'optioneel' kader gaat, en is onhelder hoe men dat wil invullen als sommige lidstaten niet vrijwillig mee zouden willen doen. Het is al een hele overwinning dat dit voorstel zwart op wit staat en door de hele Commissie is gekomen, als je je realiseert dat het in Brussel tegenwoordig bon ton is om te zeggen dat cao's en collectieve regelingen volstrekt uit de tijd zijn...

Ook de hete aardappel van de arbeidsmobiliteit en het vrij verkeer van werknemers voor de nieuwe lidstaten wordt door Spidla niet geschuwd. Het massieve verzet tegen de Dienstenrichtlijn moet gebruikt worden om nu voor eens en voor altijd helder te regelen dat werknemers aanspraak hebben op arbeidsvoorwaarden, sociale regelingen én medezeggenschapsregelingen van het werkland. En dat moet ook gelden voor dienstverleners die opereren in een andere lidstaat.

U ziet, er is genoeg te doen in Brussel. Ik hou U op de hoogte.

Dwarse Britten

Op het moment dat ik dit schrijf, moet u nog gaan stemmen over de Europese grondwet. Ik hoop dat u ja gestemd heeft. Die grondwet kan namelijk ook nogal wat voor de (mede)zeggenschap van werknemers in Europa betekenen. Had u dat maar geweten, zegt u...? Tja, ik realiseer me dat dat niet het meest in het oog lopende onderwerp is geweest in het publiek debat. Daar ging het over van alles en nog wat, en veel te weinig over wat er echt in de tekst staat, zoals het EU Handvest Grondrechten dat in deel II is opgenomen. Terwijl dat eigenlijk het enige echt grondwettelijke aan het Verdrag is.

Dit EU Handvest was er al vanaf 2000, maar op de top van Nice kon er nog geen unanimitie over bereikt worden. Door opname in het nieuwe Verdrag wordt het juridisch bindend. Alle EU-beleid van Commissie, instellingen en lidstaten kan, als de grondwet van kracht wordt, bij de (Europese) rechter worden getoetst. Het Europees Hof – dat een soort laatste toevluchtsoord is om achteraf te toetsen of er volgens het Verdrag gehandeld is – hield gelukkig vaak al wel rekening met de grondrechten waaraan lidstaten afzonderlijk gebonden zijn, via hun eigen grondwet of internationaal via de VN of de Raad van Europa. Maar de EU was als zodanig niet gebonden aan zulke grondrechten. Nu staan ze helder in deel II van het grondwettelijk Verdrag en kan het Europese Hof van Justitie er niet meer omheen.

Bovendien heeft de Commissie Barroso inmiddels besloten een standaardprocedure in te voeren voor toetsing vóóraf. Bij alle voorstellen voor Europese wetgeving zal dan eerst gescreend worden of zij in overeenstemming zijn met de rechten in het Handvest. Ik ben er stellig van overtuigd dat bijvoorbeeld Bolkesteins Dienstenrichtlijn zo'n preventieve toets nooit doorstaan zou hebben!

In 2000 maakte ik deel uit van de eerste Conventie die dat Handvest opstelde. En daar ben ik nog steeds trots op. Het was namelijk niet simpelweg het overschrijven van al bestaande grondrechten, zoals men soms suggereert. Het was veel meer. Het feit dat sociale grondrechten gelijkwaardig aan de klassieke vrijheidsrechten in één tekst werden opgenomen, was baanbrekend. Daartegen was in eerste instantie zeer veel weerstand. Men vond de Europese sociale traditie niet iets waarover je in de vorm van grondrechten moest spreken. Toch is het gelukt deze sociale grondrechten volwaardig in de zes hoofdstukken van het Handvest te integreren en tot toetssteen te maken voor Europees beleid.

Het hoofdstuk 'solidariteit' van het Handvest begint met het recht op voorlichting en raadpleging van werknemers binnen een onderneming (artikel 27): *“De werk-*

nemers of hun vertegenwoordigers moeten zekerheid krijgen dat zij op de passende niveaus tijdig worden voorgelicht en geraadpleegd, in de gevallen en onder de voorwaarden waarin het Gemeenschapsrecht en de nationale wetgevingen en praktijken voorzien.”

Ik kan u verzekeren dat het heel wat voeten in aarde gehad heeft om dat artikel in het Handvest te krijgen.

Hoe belangrijk het is om de medezeggenschap als grondrecht vast te leggen, heb ik gemerkt toen ik aan het onderhandelen was over de beruchte overnamerichtlijn van Bolkestein. Mijn Britse conservatieve en liberale collega's lagen echter dwars. Zij hadden er de Britse *takeover pannel* (de toezichthouder op overnames via de beurs) bijgehaald om te beargumenteren dat het volstrekt tegen de Engelse regels over voorkennis zou indruisen, als je bedrijven zou verplichten vooraf hun werknemers te informeren over een op handen zijnde fusie of overname. Laat staan raadplegen: ze zouden dan toch alleen maar obstructie plegen en spaken in de wielen steken van de belangen van aandeelhouders. Daardoor is het me niet gelukt in de overnamerichtlijn een verplichting voor alle lidstaten te krijgen om werknemers te informeren. Ik heb ternauwernood kunnen voorkomen dat het ons in Nederland verboden zou worden om dat te blijven doen. Het amendement dat daarover aangenomen is, staat nu alleen toe dat we daarmee doorgaan.

Met een juridisch afdwingbaar Handvest artikel 27 zouden we sterker gestaan hebben om zo'n verplichting tot tijdige informatie en consultatie ook voor de Britten ondubbelzinnig te laten gelden. Als de grondwet echter wordt aangenomen, zullen ook zij moeten erkennen dat informatie en consultatie van werknemers niet een achterhaald overblijfsel van plaatselijke folklore op het vasteland is, maar een Europees grondrecht!

Werknemerscommissarissen?

In de rij van fraudeschandalen is er nu ook een incident bij Volkswagen, het parapadaardje van de Duitse industrie. Er zou sprake zijn van grootschalige corruptie. De personeelschef van VW-dochter Skoda, Helmut Schuster, heeft smeergeld uit India en Angola aangenomen in ruil voor de toezegging daar fabrieken te zullen bouwen. Ook zouden toeleveranciers smeergeld hebben moeten betalen. Daarnaast zou er een heel netwerk van spookfirma's hebben bestaan om geld weg te sluisen. De hoogste personeelsbaas bij VW, Peter Hartz, bedenker van de vierdaagse werkweek en belangrijk adviseur van bondskanselier Gerhard Schröder, heeft zijn biezen moeten pakken, hoewel hij zelf niet direct met het schandaal te maken had. Wel was de voorzitter van de centrale ondernemingsraad Klaus Volkert erbij betrokken. Hij zou met zijn liefde op kosten van VW een reisje naar Brazilië hebben gemaakt en steekpenningen hebben aangenomen. Smullen voor de Duitse boulevardpers dus. Maar ook de serieuze financiële pers raakt er maar niet uitgepraat. Zij vinden het een bewijs voor het falen van de Duitse *Mitbestimmung*, waarbij ondernemingsraden ook zitting hebben in de raad van commissarissen. Bij grote bedrijven is de cor-voorzitter ook meestal plaatsvervangend president-commissaris. Reden genoeg voor bijvoorbeeld de *Financial Times* om flink tekeer te gaan tegen dit systeem: als werknemers commissarissen hebben in de hoogste leiding van het bedrijf, dan zitten ze te dicht op de macht en worden ze omkoopbaar. Dus weg met dat Duitse model!

Een merkwaardige redenering. Je kunt eerder stellen dat *captains of industry* zich vaak als de eerste de beste beurspeculant gedragen en het cashen van hun opties en aandelen belangrijker vinden dan de toekomst van hun bedrijf. In de VS hebben ze daar juist last van en gaat Bernie Ebbers, de hoofdschuldige van de Enron-fraude, nu zelfs levenslang de bak in. Mijn stelling is dan ook dat het Angelsaksische model, waar aandeelhouders centraal staan, veeleer systematisch tot risico's leidt. Meer invloed vanuit werknemers en andere stakeholders zou daar juist tegenwicht aan moeten bieden.

In 18 van de 25 EU-landen bestaat een vorm van werknemersparticipatie. Het is jammer dat we daar niet één "Europees model" van gemaakt hebben. Indertijd is dat wel geprobeerd, toen wetgeving werd voorbereid om een Europese Venootschap (EV) mogelijk te maken. Begin jaren negentig was er bijna een doorbraak. Een commissie onder voorzitterschap van Etienne Davignon, oud Europees commissaris en kopstuk uit het Belgisch bedrijfsleven, stelde voor twee vijfde van de raad van com-

missarissen (of van de *non-executive members of the board*, zoals de toezichthouders bij het Angelsaksische model worden genoemd. In dat model is er geen scheiding tussen raad van bestuur en raad van commissarissen, maar zitten zij in één bestuur door werknemers te laten voordragen.

Dat zou een prima standaard oplossing geweest zijn. Maar de Duitsers vonden dat te weinig, want hun *Mitbestimmungsrecht* voorzag voor bedrijven met meer dan 2000 werknemers in het benoemen van (bijna) de helft van de leden van de *Aufsichtsrat*. Vervolgens is er jaren gesteggeld tot de richtlijn eindelijk werd aangenomen. Die bevat nu een ingewikkeld systeem met rekenformules die teruggaan op wat er vooraf aan werknemerszetels gebruikelijk was bij de bedrijven die de EV vormen. Onlangs is datzelfde geregeld voor grensoverschrijdende fusies van bedrijven. Op zijn best blijft dus de bestaande situatie gehandhaafd.

Intussen proberen bedrijven ook daar op allerlei manieren onderuit te komen. Het Hof van Justitie heeft al toegestaan dat je je in Nederland bijvoorbeeld als Britse Ltd mag vestigen in plaats van als BV (het Inspire Art arrest). En hoewel we hier in Nederland nu voor structuurvennootschappen de voordracht van een derde van de commissariszetels door werknemers formeel wettelijk geregeld hebben, probeert men steeds opnieuw aan de Structuurregeling te morrelen.

In Duitsland gebeurt hetzelfde. Was tien jaar geleden het voorstel van Davignon maar gevolgd. Dat had dan de Europese norm kunnen zetten voor invloed van werknemers op het hoogste beslissingsniveau. Niet persé door werknemers, voorzitters en vakbondsbestuurders zelf op die zetels neer te zetten. Dat vind ik persoonlijk ook niet zo'n goed systeem. Maar wel door verplicht in alle grote bedrijven onafhankelijke commissarissen te hebben die het vertrouwen van or en vakbonden genieten en die er voor de belangen van werkgelegenheid en continuïteit zitten, en niet voor de hoogste beurskoers en de lucratiefste optiepakketten.

Heilige regels

Eind oktober had Tony Blair als EU-voorzitter zijn collega staatshoofden en regeringsleiders uitgenodigd op Hampton Court in Londen om over het Europees sociaal model te praten. De heren kwamen niet veel verder dan benadrukken dat er niet één model is, maar 25 verschillende, en dat ieder daar zelf verantwoordelijk voor is. Ieder voor zich en - met een variant op God - de interne markt voor ons allen. Die interne markt immers mengt zich intussen in steeds meer sociale zaakjes, waarvan de nationale leiders (inclusief mijn eigen Wouter Bos) denken dat ze het daar allemaal nog exclusief nationaal voor het zeggen hebben. In de week van die Top riepen we in het Europees Parlement Charlie McCreevy, de opvolger van Bolkestein als Europees Commissaris voor de interne markt, samen met zijn baas Barroso op het matje om verantwoording af te leggen over uitspraken die in Zweden en andere landen veel commotie teweeg gebracht hadden. In Zweden speelt voor de rechter een conflict tussen de Zweedse vakbonden en een bouwfirmat uit Letland, Laval, die een opdracht had verworven om in het Zweedse plaatsje Vaxholm een school te gaan bouwen. Omdat het Letse bedrijf zijn overwegend Letse werknemers niet volgens de Zweedse bouw-cao wilde betalen, en daarmee ver onder de prijs werkte van vergelijkbare Zweedse firma's, voerden de Zweedse bonden actie en maakten ze Laval het werken onmogelijk. De zaak speelt nu voor de rechter. Deze heeft het Europees Hof van Justitie om advies heeft gevraagd, omdat hier de vrijheid van dienstverlening in de interne markt, de regels voor toepasselijkheid van arbeidsrecht, maar ook het fundamentele recht op collectief onderhandelen en actie voeren in het geding zijn. Op vragen van journalisten sprak McCreevy al voor zijn beurt. Hij wist wel welke rechten zouden prevaleren: die van de interne markt natuurlijk! Daarmee streek hij ook de Zweedse regering dwars tegen de haren in. Datzelfde Zweden, dat door Tony Blair en zijn vrienden zo uitbundig geprezen werd om zijn goede sociale en economische resultaten. Zweden heeft altijd heel uitdrukkelijk binnen de Europese samenwerking bedongen dat hun model, waarbij de arbeidsverhoudingen via de cao's geregeld worden, niet aangetast zou worden. Zweden is bovendien het enige land, dat vorig jaar bij de toetreding van nieuwe EU-landen zijn grenzen onvoorwaardelijk heeft opengesteld voor werknemers uit de nieuwe EU-lidstaten. In de heilige overtuiging dat het eigen systeem van arbeidsverhoudingen en cao's niet doorkruist en ondermijnd zou kunnen worden. Geen wonder dat er een storm van protest in Zweden en ook in Denemarken opstak

over deze Vaxholm-zaak en dat de steun bij de bevolking voor Europese integratie opeens naar een dieptepunt daalde. Geen wonder ook dat de Zweedse regering die tot dan toe één van de loyaalste supporters van een - aangepaste - Bolkesteinrichtlijn voor diensten in de interne markt was, dreigde die steun volledig in te trekken, wat sommigen vervolgens weer chantage noemden.

Wat mij nog steeds blijft verbazen, is dat mensen als McCreevy en Barroso dan weg kunnen komen met lippendienst aan het Europese sociale model. Het moet toch zo langzamerhand duidelijk worden dat al die afzonderlijke nationale modellen steeds meer op de tocht komen te staan als ze steeds door de heilige regels van die ene interne markt worden ingepakt. Steeds meer is er ook sprake van een interne markt voor arbeid, via welke (semi-legale of illegale) wegen dan ook. Het wordt hoog tijd dat de spelregels daarvoor meer kracht wordt bijgezet. Fundamentele rechten op collectief onderhandelen, actie voeren en medezeggenschap moeten in het belang van zowel de werknemers van de oude als van de nieuwe lidstaten onbelemmerd in praktijk gebracht kunnen worden. Anders kan dat Europese sociale model beter meteen in het wassenbeelden museum bijgezet worden. Of straks op het kerkhof begraven naast de karige resten van de diverse nationale verzorgingsstaten. Ter meerdere eer en glorie van de Europese interne markt van kapitaal, goederen en diensten.

Stop dictatuur aandeelhouders

In de Europese discussie over corporate governance (goed bedrijfsbestuur, zoals dat in Nederland via de Code Tabaksblat wordt gepropageerd) wordt vaak gesproken over aandeelhoudersdemocratie. Vooral de *Financial Times*, de roze krant van de financiële wereld die veel gelezen wordt in Brussel, stelt zich op als propagandist van het principe van *one share one vote*. In de Angelsaksische wereld geldt dit principe als het summum van democratie: aandeelhouders hebben het in eerste en laatste instantie voor het zeggen in de bedrijven waarvan ze aandelen bezitten, al naar gelang de omvang van hun aandelenbezit. Landen als Nederland, Zweden en Frankrijk worden door de adepten van *one share one vote* verguisd, omdat ze beschermingsconstructies zoals meervoudige stemrechten en prioriteitsaandelen hebben opgeworpen. Op die manier willen de pleitbezorgers van de aandeelhouders alsnog doordrukken wat voormalig Eurocommissaris Frits Bolkestein een paar jaar geleden niet gelukt is met zijn overnamerichtlijn: het slechten van die beschermingsconstructies.

In Nederland en veel andere continentale Europese landen hebben we wat andere tradities en opvattingen over zeggenschap dan in de Angelsaksische wereld. Aan deze kant van het Kanaal vinden we dat aandeelhouders alleen eigenaar zijn van de aandelen in de vennootschap die een onderneming of meerdere ondernemingen financiert, maar niet van die bedrijven zelf. Een onderneming is meer dan een object waarmee op de beurs winst of verlies gemaakt kan worden. Niet alleen 'het kapitaal' moet het voor het zeggen hebben; er moet ook plaats zijn voor 'de arbeid', voor ondernemingsraden en werknemerscommissarissen, en voor maatschappelijke verantwoordelijkheid.

In de Angelsaksische optiek moeten de managers 'scherp' en 'kort' gehouden worden. Dat kan volgens die visie alleen door de aandeelhouders alle macht te geven. Wij geven er in Nederland en in andere landen op het Europese continent juist de voorkeur aan het bestuur van een bedrijf, met raad en daad terzijde gestaan door een raad van commissarissen, te stimuleren om de belangen van alle stakeholders bij groei en continuïteit van een bedrijf te optimaliseren. Aandeelhouders moeten niet op de stoel van de bedrijfsleiding gaan zitten.

In de praktijk zien we dat wel steeds meer gebeuren. De nieuwste ontwikkeling is dat hedge funds en private equity funds (fondsen waar rijke particulieren, maar ook steeds vaker banken en pensioenfondsen geld inleggen zonder daarvoor enige zeggenschap terug te krijgen) bedrijven opkopen via een vijandige overname. Ze

vervangen het management, vaak door kille saneerders. Ze halen het bedrijf van de beurs en houden vervolgens uitverkoop, om zelf snel heel veel geld te verdienen. Daartoe kan die zogenaamde aandeelhoudersdemocratie dus leiden, als de leiding van een bedrijf niet meer in staat is zich te verweren tegen vijandige overnames en de normale procedures van (mede)zeggenschap kan volgen. Bij VNU weten ze daar inmiddels alles van. Het concern moest in november een bod van 7 miljard dollar op het Amerikaanse IMS Health intrekken onder druk van zijn vooral Amerikaanse grootaandeelhouders. Topman Rob van den Bergh moest als gevolg hiervan het veld ruimen. Nu azen investeringsmaatschappijen op het uitgeefconcern. Zij willen VNU van de beurs halen. Het wordt dan privébezit, waarover geen enkele transparantie en zeggenschap meer bestaat. Het personeel moet intussen maar afwachten wat er gebeurt.

Hoewel pensioenfondsen zoals ABP en PGGM een deel van hun geld in dat soort private equity funds steken, nemen ze gelukkig ook steeds meer hun verantwoordelijkheid bij beursgenoteerde ondernemingen. Ze zetten zich in om hun stemrechten in aandeelhoudersvergaderingen actief te gebruiken. In Nederland is daarvoor onlangs de Stichting EUMEDION (Grieks voor 'goede bewaker') opgericht. Bijvoorbeeld ABP en PGGM hebben daarin hun krachten gebundeld met het beleggingsfonds Robeco en de banken ING en ABN Amro om de bedrijven waarin ze beleggen kritisch te volgen. Ook daarbij is het belangrijk dat de visie op lange termijn met als invalshoek de continuïteit van ondernemingen als belangengemeenschap prevaleert boven winstbejag op korte termijn.

One share one vote en alle macht aan een dictatuur van het *actionariaat* (de Franse term voor aandeelhouders) is volgens mij uitdrukkelijk niet de oplossing; (tijdelijke) bescherming tegen vijandige overnames en fatsoenlijk overleg over fusies met vakbonden en ondernemingsraden moeten mogelijk blijven. Het gedram over one share one vote moet nu maar eens afgelopen zijn, en vervangen worden door een fatsoenlijk Europees debat over de manier waarop bedrijven aangestuurd worden. Ik zou zeggen: managers, commissarissen, ondernemingsraden, vakbonden en pensioenfondsen, verenigt U om een eenzijdige dictatuur van aandeelhouders te voorkomen!

Haagse onwil bij NedCar

Door de dreigende inkrimpingen bij NedCar in Born lopen meer dan 1000 werknemers het gevaar hun baan te verliezen, en dat in een regio die al de hoogste werkloosheid van Nederland heeft. Ondernemingsraad en bonden hebben flink aan de weg getimmerd om de politiek te activeren. Balkenende zelf ging op bezoek in Born en sprak met de leiding van Mitsubishi. De fractievoorzitters stonden in de rij om de demonstratie van Nedcar-werknemers op het Binnenhof toe te spreken. Maar veel hadden ze niet te bieden. Want ja, industriebeleid, dat vinden het kabinet en de meerderheid in de Tweede Kamer eigenlijk maar ouderwets. Daar werd bij de oprichting van Nedcar in de tijd van Joop den Uyl nog anders over gedacht. Nu moet de onzichtbare hand van de markt z'n werk maar doen.

Ik denk dat er met een goed gecoördineerde en ondersteunde inzet in de regio nog genoeg toekomst is voor de zeer geavanceerde en flexibele autofabriek in Born. Maar het kan even duren voor er nieuw empooi en nieuwe investeringen komen. Dat zou je dus mooi kunnen overbruggen door boventallige mensen te scholen en nog beter inzetbaar te maken.

Daarbij kunnen Europese gelden aangewend worden. Op de Europese Top in maart is namelijk afgesproken dat er een Globaliseringsfonds zal komen, dat geknipt lijkt voor de situatie in de voormalige westelijke mijnstreek in Limburg. Het is bedoeld voor situaties waar minimaal 1000 werknemers hun werk verliezen in een regio die al hoger dan gemiddelde werkloosheid kent. Het geld is bedoeld voor arbeidsmarkt- en herscholingsmaatregelen, waarbij ook tijdelijke inkomstoeslagen aan de orde kunnen zijn. De precieze voorwaarden moeten nog door Raad en Europees Parlement worden vastgesteld, maar het grote voordeel is dat het om hoge bijdragen gaat, gericht op individuele werknemers. Er kan dus maatwerk geleverd worden. In Limburg willen ze graag in aanmerking komen voor een uitkering uit dat fonds, dat overigens pas op z'n vroegst in 2007 operationeel wordt. De provincie heeft al een brief aan minister Brinkhorst van EZ gestuurd om een verzoek in te dienen.

Maar in Den Haag vinden ze zo'n Europees fonds maar onzin. "Fonds voor oude ambachten", noteerden de kranten honend. "Waarom zouden Nederlandse belastingbetalers meebetalen aan gedupeerde Franse of Duitse werknemers?" vragen Tweede-Kamerleden zich af. Bij de discussies over het Europese budget schaarde de Tweede Kamer zich eensgezind achter Gerrit Zalm: "Géén rondpompen van geld! We Want Our Money Back!" Het zal er toch niet van komen dat de Tweede

Kamer Brinkhorst en Balkenende gaat verbieden om een aanvraag in te dienen voor NedCar?

Ik voel me door die Haagse opstelling aardig geschokt. Het idee voor dit fonds komt namelijk uit de koker van mijn eigen sociaaldemocratische fractie in het Europees Parlement. Ieder jaar bleek er een aanzienlijk deel van de Europese begroting niet te worden uitgegeven. Voorgesteld werd om dat te besteden aan zo'n fonds voor het opvangen van de gevolgen van industriële herstructureringen. Die hebben immers alles te maken met de Europese economische en handelspolitiek, die niet alleen maar tot groei en nieuwe werkgelegenheid leidt. Waarom zouden alleen de winners daarvan profiteren en waarom zou je niet ook wat doen voor degenen die er de dupe van worden?

Het idee voor zo'n fonds was maar één van de antwoorden die we in Brussel hebben geprobeerd te formuleren op de reeks van collectieve ontslaggolven en bedrijfs-sluitingen of –verplaatsingen, waar wij in het Europees Parlement ook regelmatig mee worden geconfronteerd. Bij ons in Straatsburg en Brussel staan ook vaak demonstrerende werknemers op de stoep. En die willen we niet met lege handen terug laten keren. Dat heeft onder meer geleid tot Europese regels over Europese ondernemingsraden, collectief ontslag, informatie en consultatierechten van werknemers, en het overnemen van arbeidsvoorwaarden bij bedrijfsovernames. Ook hebben we ervoor gezorgd dat er veel meer onderzoek en informatie komt over industriële veranderingen. Daartoe is het European Monitoring Center on Change (EMCC) opgericht (www.emcc.eurofound.eu.int).

Aan Den Haag is dit niet besteed. Daar zien ze Europa liever in de rol van zondebok. Maar daar schieten de mensen van NedCar en de Limburgse politici niet erg mee op. Waarom wordt de energie niet gestoken in een goede coördinatie tussen Limburg, Brussel én Den Haag om een overbruggingsplan te maken? Beter nu met opgeheven hoofd een aanvraag indienen voor NedCar uit het nieuwe fonds, dan straks mopperen dat de Nederlandse afdracht aan Brussel weer opgegaan is aan uitkeringen voor Volkswagen en Peugeot in Duitsland en Engeland....

Investeerders of sprinkhanen?

In Europa is er een snel groeiende miljardenmarkt van investeringsfondsen in een omvang van cijfers met duizelingwekkende aantallen nullen: 5000 miljard gaat er in om, de helft van het totale nationaal inkomen van de EU! Hedge funds, private equity funds, en dergelijke ook wel 'alternatief' genoemde beleggingsfondsen nemen het steeds meer over van de traditionele financieringsvormen voor bedrijven op de kapitaalmarkt: bankkredieten, obligaties en aandelen op de effectenbeurzen. Wat ze gemeenschappelijk hebben, is hun volstrekte gebrek aan transparantie. Niemand weet waar hun geld precies vandaan komt en wat er mee gedaan wordt. Ze vallen buiten alle regels voor bijvoorbeeld registratie, buffervereisten en financiële verslaggeving.

Af en toe komt het effect van hun handelen schrijnend aan de oppervlakte: ze plukken bedrijven kaal, halen ze van de beurs en/of zadelen ze op met extreem hoge schuldenlasten. Begin augustus nog is de chipdivisie van Philips verkocht aan onder andere Kohlberg Kravis Roberts (KKR). De praktijken van dat fonds leidden tot de uitdrukking *Barbarians at the gate* (de titel van het boek dat de twee Wall Street Journal journalisten Bryan Burroughs en John Helyar over de KKR-aanval op het – toen nog 140.000 werknemers tellende – Amerikaanse bedrijf RJR Nabisco schreven). De manipulaties van een aantal Londense hedge funds bij de plannen voor een fusie tussen de zelf ook beursgenoteerde Deutsche Börse en de London Stock Exchange (LSE) gaven de Duitse SPD-voorzitter Franz Müntefering aanleiding om deze als sprinkhanen te betitelen. Ook daar werd een aardig boekje over geschreven (*Invasion der Heuschrecken*) door Werner Seifert, de CEO van Deutsche Börse die door hedge funds gewipt werd. Barbaren en sprinkhanen, het zijn bijnamen die de lading goed dekken als je niet vanuit het perspectief van de snel cashende belegger redeneert, maar vanuit dat van de bedrijven in hun economische en maatschappelijke functie.

In de afgelopen jaren zijn de traditionele vormen van kapitaalverschaffing keurig via Europese wetgeving geregeld. We hebben daar als medewetgevers in de Economische en Monetaire Commissie van het Europees Parlement veel werk in gestoken. Voor de beurzen, banken, verzekeringen en pensioenfondsen is een goed systeem van regels en toezicht opgezet waar we trots op kunnen zijn. Deze 'alternatieve investeringsfondsen' zijn echter het 'zwarte gat' in deze regelgeving. Niet alleen omdat ze meestal in belastingparadijzen op de Bahama's of Kaaiman Eilanden gevestigd zijn, ook omdat de regelgeving zich tot nu toe beperkt tot het

‘publieke’ deel van de markt, waar in principe iedereen, ook de kleine investeerder, aan mee kan doen. Daardoor vallen deze hobby’s van de rijken buiten alle regels voor jaarverslaggeving, kapitaalvereisten en transparantie. In mijn parlamentscommissie heb ik een paar jaar geleden al steun gekregen om op waakzaamheid en meer toezicht op die alternatieve fondsen te hameren. Ook de Europese Centrale Bank, de Bank of England en Amerikaanse congresleden en toezichthouders pleitten daar de afgelopen tijd voor.

Wie schetste dus mijn verbazing dat de huidige liberale Europese Commissie een hele andere lijn lijkt te kiezen. Eurocommissaris Charlie McCreevy, de opvolger van onze eigen Frits Bolkestein, wil de hedge funds geen strobreed in de weg leggen. Integendeel. Hij is er zelfs zeer van gecharmeerd, en legt de rode loper voor ze uit. Hij zette drie expertgroepen aan het werk, die puur en alleen uit deskundigen vanuit de hoek van de hedge funds en investment banks gerekruteerd waren. Die kwamen begin juli uit met rapporten waarin alleen maar voor grotere vrijheid, belastingvoordelen en het opruimen van beperkingen werd gepleit. Particuliere beleggers en pensioenfondsen zouden hun geld er ook veel meer in moeten steken, en er moeten vooral geen beperkende regels komen, was hun advies. Mijn Luxemburgse collega vroeg McCreevy meteen of hij het gepast vond om bij de vossen te rade te gaan over de beveiliging van kippenhokken.

Samen met een paar andere collega’s uit de socialistische fractie in het Europees Parlement hebben we vliegenvlug zelf een groep experts bij elkaar gezocht om in het najaar met een gedegen alternatief commentaar te komen. Gelukkig waren er op een *hearing* van de Commissie half juli in Brussel ook andere kritische geluiden, bijvoorbeeld van de Nederlandse toezichthouder op de financiële markten, de AFM. Als we de barbaren weg willen houden van onze economie en onze werkgelegenheid, dan moet de Europese Commissie met heel andere maatregelen en wetgevingsvoorstellen komen. Europa heeft serieuze investeerders nodig om groei en banen te creëren, geen sprinkhanen!

Bemoeienis

Onrust in het openbaar vervoer en de thuiszorg in verband met aanbestedingsprocedures. Een brief van de Europese Commissie waarin ze de brede taakopvatting van de woningbouwcorporaties in Nederland als ‘kennelijke fout’ betitelt. Een verbod voor Appingedam om aanleg van glasvezelnetwerk te subsidiëren. De NOS moet teveel verkregen staatssteun terugbetalen...

Waar bemoeit Brussel zich mee, zegt U dan. Publieke diensten zijn toch het domein van nationale en decentrale overheden? Ja, dat klopt, maar... de Europese interne markt stelt regels voor mededinging, staatssteun, openbaar aanbesteden en dergelijke, en die gelden waar sprake is van economische activiteiten. Nederland loopt voor alle Europese troepen uit als het gaat om het liberaliseren en privatiseren van publieke diensten. Niet alleen in de traditionele sectoren (transport, energie, post) maar ook in gezondheidszorg, arbeidsvoorziening, en nu een zo kwetsbare sector als de thuiszorg. En zodra je met marktpartijen werkt, begeef je je onherroepelijk op het domein van de Europese interne markt.

Vaak is daar in Den Haag bij het opstellen van plannen voor meer marktwerking nauwelijks over nagedacht. Gemeenten en lagere overheden die de uitvoering van die plannen ter hand moeten nemen, zoals bij het stads- en streekvervoer en de thuiszorg, worden daarmee geconfronteerd. De Europese Commissie of het Europees Hof van Justitie kan hun beleid dan fors in de war sturen.

Met deze onduidelijke situatie, die rechtsonzekerheid geeft voor (decentrale) overheden, publieke en private dienstverleners en hun werknemers, en voor de burgers, nemen wij in het Europees Parlement niet langer genoeg. Tussen Europees Parlement en Europese Commissie speelt zich al een tijdlang een discussie af over de wenselijkheid van een algemeen regelgevend kader voor Diensten van Algemeen Economisch Belang, zoals in het jargon deze categorie van op de markt uitgevoerde publieke diensten heet. Onlangs hebben we voor de derde maal een rapport aangenomen waarin op initiatiefwetgeving van de Commissie wordt aangedrongen om een beter evenwicht tussen de marktregels en de bevoegdheden op decentraal niveau voor de publieke dienst te realiseren.

Omdat de Commissie maar niet levert, heb ik met collega’s van mijn politieke fractie, de PES, daarop alvast een voorschot genomen door met een groep juridische experts uit verschillende landen zelf een ontwerp richtlijn te schrijven. Dan kan in ieder geval niet meer gezegd worden dat het onmogelijk is op grond van de huidige Verdragstekst (ja jammer, het gewijzigde Verdrag had een beter uitgewerkte rechts-

basis, maar dat is door het Nederlandse en Franse ‘nee’ aan flarden geschoten). Het moet ook de vooroordelen uit de weg ruimen dat het alleen maar een dogmatisch linkse poging is om zich tegen de interne markt te verzetten. In die tekst respecteren wij namelijk tot op grote hoogte de bestaande jurisprudentie gebaseerd op de mededingingsregels van de interne markt, maar verhelderen en vergroten we waar nodig de ruimte voor decentraal beleid als die vanuit het algemeen belang gemotiveerd kan worden.

Fanatiese liberalen zijn ervan overtuigd dat de ‘onzichtbare hand van de markt’ de beste garantie is voor adequate publieke dienstverlening voor de burger – die zij dan ook vooral zien als de geslaagde burger die het liefst zo min mogelijk belasting betaalt. Doorgewinterde linksradicalen, die je vooral in het zuiden van Europa nog veel vindt, vinden per definitie dat alleen vadertje staat de *service publique* kan bestieren. Zij gruwen van alleen al het idee van uitbesteden aan private bedrijven. Ik stel me niet dogmatisch op één van deze posities en vind dat Brussel dat vooral ook niet moet doen. Iedere lidstaat, regio of gemeente moet met zijn eigen burgers de beste oplossingen kiezen.

Waar het me om gaat is dat ze nog eigen keuzes kunnen maken. Dat niet zodra er sprake is van marktwerking en economische activiteit, de Europese regels van de markt ook de inhoud van de diensten en van het algemeen belang gaan invullen. Voorkomen moet worden dat aanbesteden automatisch uitverkoop aan de inschrijver met de laagste prijs wordt. En dat succesvolle vormen van privaat-publieke samenwerking zoals bij de publieke omroep of bij de stedenbouwkundige samenwerking met woningbouwcorporaties, de nek om worden gedraaid.

De dominantie van de marktregels moet worden teruggedrongen. In de Europese wetgeving moet meer evenwicht worden aangebracht. Het lijkt wat paradoxaal: nieuwe Europese regels erbij vragen, om meer subsidiariteit te realiseren. Maar het is wel de meest trefzekere methode. Als Brussel zich er dan toch mee bemoeit, dan graag op grond van meer evenwichtige regels.

Flexicurity

Een verschuiving van politieke meerderheden kan voor één en hetzelfde onderwerp een compleet tegenovergestelde invulling betekenen. Dat merken we dezer dagen in Nederland met het regeerakkoord van het nieuwe kabinet (Balkenende I-III versus Balkenende IV, een verschil van dag en nacht). Ook in de Europese politiek maken we dat mee. Ik heb er geloof ik al eens vaker over geklaagd hoe de rechterkant van het Europese politieke spectrum zich van de Lissabonstrategie meester heeft gemaakt. Deze oorspronkelijk in het voorjaar van 2000 onder leiding van toenmalig Portugees premier Guterres vooral door links geïnspireerde strategie beoogde samenhang te brengen in het beleid van lidstaten gericht op duurzame economische groei, meer en betere banen en grotere sociale cohesie. Vooral door investeren in kennis en *human capital* zou Europa sterk en dynamisch moeten groeien. Liberalen en conservatieven hebben er, onder leiding van Guterres’ liberale opvolger Barosso die in 2004 voorzitter van de Europese Commissie werd, een heel ander verhaal van gemaakt. Minder wetgeving, minder bureaucratie en vooral heel veel dereguleren en liberaliseren. Zij hebben in 2007 een nieuw target: de pijlen zijn nu gericht op het arbeidsrecht en de arbeidsvoorwaarden. Dus ondernemingsraden en vakbonden, let op uw zaak!

Het nieuwe troetelwoord is *flexicurity*, een samentrekking van de woorden flexibility en security, de ooit door onszelf in Nederland (maar ook in Denemarken en elders) uitgevonden combinatie van flexibiliteit en zekerheid, waarmee we het laatste paarse kabinet uit de brand geholpen hebben. In verschillende Europese ministerraden en op de komende sociaaleconomische voorjaarsstop zal dit onderwerp een centraal thema zijn.

De inbreng die daarvoor geleverd wordt vanuit de Europese Commissie is op zijn minst dubbelzinnig te noemen. Eind vorig jaar werd een Groenboek (dat is de term voor een tastende beleidsnota in het Brusselse jargon) uitgebracht met de titel: *Het moderniseren van het arbeidsrecht om de uitdagingen van de 21ste eeuw aan te kunnen*. Nog in mijn vakbondstijd, in de 20ste eeuw, heb ik de oorsprong van die discussie meegemaakt. Toen, halverwege de jaren ‘90, waren we intensief bezig met het verbeteren van de positie van flexibele werknemers. In de sociale dialoog kwamen akkoorden tot stand over deeltijdwerk en over tijdelijke contracten, die in Europese richtlijnen en vervolgens in nationale wetgeving werden omgezet. Met uitzendwerk ging het wat moeilijker. Daar kwam geen akkoord over, en hoewel het mij in 2002 gelukt was als rapporteur voor een richtlijn daarover steun van een over-

grote meerderheid van het Europees Parlement en een grote meerderheid van de regeringen te krijgen, zorgde een minderheid van regeringen ervoor dat dat voorstel nog steeds geblokkeerd is. Over telewerk sloten de Europese sociale partners in 2002 wel weer een akkoord, maar dat mocht alleen maar een aanbeveling zijn en vooral geen wetgeving worden. Over de bredere problematiek van thuiswerk werd door de Europese Commissie alleen aan de lidstaten verzocht om de ILO-conventie van 1994 te ratificeren, en ook dat met weinig succes.

Een tegenwoordig in het licht van het vrij verkeer van diensten - dat in de uitgebreide EU vrijer is dan het verkeer van werknemers - steeds belangrijker onderwerp is de positie van zelfstandigen die niet echt zelfstandige ondernemers zijn. Ook toen in de jaren '90 werden al studies uitgezet naar dit grijze gebied van het arbeidsrecht. In Nederland spreken we tegenwoordig over zzp'ers, in Italië noemen ze het *para-subordinati*, in Engeland ben je als *worker* niet ook automatisch *employee* met een arbeidscontract. In het Europese jargon spreken we nu over 'economisch afhankelijke werkers'. Die studies leverden veel bredere vragen op ten aanzien van onderwerpen als arbeidscontractenrecht, ontslagrecht, en sociale zekerheidsdekking. In feite was dat de achtergrond van het hierboven aangehaalde Groenboek van de Europese Commissie.

Tijdens die discussies en studies vanaf medio jaren '90 was de probleemstelling vooral hoe de zwakkere partij in zo'n verhouding (of het nu gaat om een arbeidsrelatie of om een dienstencontract als economisch afhankelijk zelfstandige) te beschermen. Onder druk van liberalen, werkgevers en rechtse regeringen verschuift het accent nu heel erg naar de andere kant. De centrale probleemstelling lijkt te zijn: hoe de bescherming door het arbeidsrecht van vaste werknemers (*insiders*) af te zwakken. Want dat zou flexibiliteit opleveren en meer kansen voor de *outsiders*. Even slecht is ook gelijk, lijkt daarbij het motto. Het kan verkeren.

Gelukkig wordt nog wel de vraag gesteld of er Europese minimumnormen zouden moeten komen. Nogmaals: Nederlandse werknemers en zzp'ers: let op uw zaak! Zorg dat in Den Haag die laatste vraag positief beantwoord gaat worden en laat je niet afschepen met de doodoener dat Brussel van ons arbeidsrecht moet afblijven. Want kijk maar eens goed naar wat er aan flexicurity en dereguleringspropaganda vanuit Brussel over ons heen komt!

Stop de macho's

De hoge beloningen van topmanagers zijn niet alleen in Nederland een hot item. Ook elders beroeren ze de gemoederen. Onder andere de president van de Europese Centrale Bank Jean Claude Trichet en Europees Commissaris Joaquin Almunia, met wie wij zeer regelmatig overleggen in de Economische Commissie van het Europees Parlement, spreken er hun bezorgdheid over uit dat de inkomensverschillen zo enorm toenemen. Die steeds groter wordende kloof tussen arm en rijk bedreigt de economie. De nieuwste *IMF World Economic Outlook* laat zien dat het aandeel van de lonen in de welvaarts groei steeds kleiner is geworden, vooral bij de laagste inkomensgroepen. Uit het net verschenen jaarrapport van de Europese Commissie over de Eurozone blijkt dat de cao-lonen de afgelopen tien jaar achter zijn gebleven bij de inflatiegroei.

Een heel verschil met de topmanagers. De beloningspakketten van de CEO's, de hoogste bazen van de grote bedrijven, groeien explosief. De mediaan voor de CEO's van de 350 grootste Amerikaanse bedrijven ligt op 8,2 miljoen dollar per jaar, dat wil zeggen dat de helft meer en de helft minder verdient dan dat bedrag. In 2005 verdiende een CEO meer dan 400 keer zoveel als een werknemer (in 1990 was die verhouding 107 op 1, in 1980 42 op 1). Op één dag dus ruim meer dan de meeste mensen in een heel jaar. En in één jaar meer dan tien keer zoveel als een gewoon mens in een heel werkzaam leven.

In Engeland en Frankrijk richt de verontwaardiging zich vooral op de *golden parachutes*, de afkoopsommen waarmee vaak juist mislukte topmanagers naar huis worden gestuurd. In Nederland hielden de topmanagers van PCM 8 miljoen aan bonussen over aan de kortstondige overname door investeerder APAX, die het krantenbedrijf met forse schulden achterliet. In de VS zijn zulke bedragen een veelvoud, maar is het tij ook aan het keren. Vakbonden en pensioenfondsen zijn daar erg actief in het bestoken van aandeelhoudersvergaderingen om beloningsexcessen aan de kaak te stellen.

Een paar weken geleden was de nieuwe voorzitter van de Commissie Financiële Markten van het Amerikaanse Congres, de Democraat Barney Frank, bij ons op bezoek in Brussel. In de korte tijd dat Frank voorzitter is van die invloedrijke commissie van het Huis van Afgevaardigden, heeft hij er een wet doorheen gekregen die in de wandelgangen kortweg als *Say on Pay* betiteld wordt. Die wet verplicht beursgenoteerde bedrijven om de beloningspakketten, die ze op grond van regels van de SEC (de beurstoezichthouder) sinds eind vorig jaar in hun jaarverslagen

gedetailleerd moeten publiceren, ter stemming voor te leggen aan de aandeelhouders. Datzelfde geldt voor de golden parachutes en de toezeggingen over beloningen en afkoopsummen die in geval van fusies of overnames aan de managers worden gedaan. Weliswaar zijn die stemmingen nog slechts adviserend - Frank heeft gedreigd ze bindend te maken als het zo niet voldoende effect heeft -, maar ze gaan wel over de precieze pakketten, niet alleen over het beleid in algemene zin zoals in Nederland.

Nederland was één van de eerste landen (samen met Zweden en Noorwegen) die een verplichting heeft ingevoerd om de aandeelhouders te laten stemmen over het beleid. De Commissie Tabaksblat heeft aanbevolen om de beloningssystematiek niet op korte termijn successen te focussen, maar op waardeschepping op de lange termijn. En die aanbevelingen worden steeds meer overgenomen. Pensioenfondsen en andere institutionele beleggers gebruiken hun stemrecht om hierop steeds actiever toe te zien.

Of het allemaal helpt, is de vraag. Tot nu toe lijkt de toegenomen transparantie over de hoogte van de inkomenspakketten juist een aanjagende werking te hebben. Bij bestuurders heerst een machomoraal: ze willen niet achterblijven bij hun collega's van vergelijkbare bedrijven van wie ze de pretpakketten nu uit de jaarverslagen kunnen halen.

Transparantie alleen is dus niet genoeg. Het is belangrijk dat er goed onafhankelijk advies op grond van harde feiten gegeven wordt aan de remuneratiecommissies van de raden van commissarissen, zodat zij reële vergelijkingen kunnen maken, en niet meegezogen worden in het haasje-over waarmee de gemiddelden alleen maar verder worden opgeschroefd. Daarmee kunnen ze bijdragen aan een verandering van de machomentaliteit die in de boardrooms heerst. Want die mentaliteit kun je niet bij wet of aanbeveling regelen, daar moet ik Wouter Bos echt gelijk in geven.

Veel verdienen zou niet meer stoer moeten zijn en status geven. Vooral door het debat over excessen levend te houden, moeten we zorgen dat het in plaats van stoer beschamend wordt om teveel te verdienen. Onlangs las ik dat Henri de Castries - de CEO van verzekeringsmaatschappij AXA en de op één na bestbetaalde topmanager in Frankrijk met een inkomen van 3,5 miljoen in 2006 - afstand wil doen van zijn optiepakketten (potentiële waarde zo'n 70 miljoen). Zou Rijkman - *what's in a name* - Groenink dat ook hebben gelezen?

Chinees gevaar?

Het kan verkeren. Er waart een nieuw spook door Europa, maar deze keer komt het kapitalistisch gevaar vanuit opkomende economieën als China en Singapore. De aankondiging van de Britse Barclays Bank dat haar bod op ABN Amro gesteund gaat worden door de China Development Bank en de Singaporese investeringsmaatschappij Temasek, heeft een schok veroorzaakt. Beide overzeese overheidsinstellingen leggen samen bijna 10% van het bod van Barclays op tafel. Een slimme deal. Barclays versterkt er zijn business in China mee en de Aziaten kunnen via zetels in de nieuwe board een kijkje in de keuken van een echte global investment bank nemen. Maar Nederland staat op zijn kop. Men maakt zich grote zorgen over de Chinese inmenging en roept om overheidsmaatregelen tegen ongewenste buitenlandse overnames.

In de VS bestaat deze verontwaardiging al langer en hebben ze de CFIUS ingesteld, een rechtstreeks onder president Bush fungerende commissie die overnames en investeringen met vreemd vermogen kan tegenhouden als deze veiligheid en strategische belangen van de VS in gevaar kunnen brengen. De Duitse bondskanselier Angela Merkel heeft geopperd iets dergelijks in de Europese Unie op te zetten en kreeg onmiddellijk steun van de nieuwe Franse president Sarkozy. Niet zo verwonderlijk. In Frankrijk houden ze niet van vreemde vogels die hun nationale kampioenen komen overnemen. Meer verbazend is het dat ook Europees Commissaris Charlie McCreevy, de Ierse kampioen van de vrije markt, en Peter Mandelson, de Britse Labour liberaal van de vrije handel zich nu in dit koor scharen.

Plotseling realiseert men zich dat de rollen op het wereldtoneel omdraaien. China en de opkomende Aziatische economieën bouwen dankzij hun grote exportoverschot en veel te lage wisselkoers enorme reserves op. Net als de olielanden en Rusland met zijn gasvoorraad stoppen ze hun miljardenoverschotten niet langer alleen maar in dollar of euro staatsobligaties. Via zogenaamde *Sovereign Wealth Funds* (een soort staatsinvesteringsfondsen) investeren ze steeds meer risicodragend kapitaal direct in bedrijven. Of ze doen het via de indirecte weg: de nieuwe kapitalisten hebben ook de megawinsten in private equity fondsen ontdekt. Het IMF voorspelt dat er in 2015 12.000 miljard dollar beschikbaar is in die *Sovereign Wealth Funds*. Daar kun je dus heel wat voor kopen.

De trend in Europa was dat overheden zich terugtrokken uit de directe financiering en deelname in bedrijven. Spoor, luchtvaart, energie en havens zijn volop geprivatiseerd. Overheidsinvloed, bijvoorbeeld via een gouden aandeel dat de overheid

een vetorecht geeft bij overnames, is in de ban gedaan. Daar ziet men nu staats-aandeelhouders uit andere delen van de wereld voor terugkomen. Hun interesse strekt zich uit van topbanken en private equity firma's tot hoogovens en havens - de Rotterdamse haven is al vrijwel geheel in handen van Chinese en Singaporese stuwadoorsbedrijven.

En dus wordt er gepleit voor herinvoering van gouden aandelen en staatseigendom voor Europese overheden (Mandelson) en de instelling van een Europese CFIUS (Merkel).

Waarom die selectieve verontwaardiging? Zijn die Chinese of Arabische overheids-aandeelhouders nou echt zoveel bedreigender dan particuliere private equity en hedge fund investeerders, die zich ook niks gelegen laten liggen aan bredere economische, strategische of sociale belangen? Is het punt niet gewoon dat het onderliggende axioma 'eigendom = zeggenschap' fundamenteel ter discussie gesteld moet worden? Wat Angelsaksische liberalen als McCreedy en Mandelson zouden moeten inzien, is dat het überhaupt onverstandig is om financieel eigendom van aandelen in bedrijven gelijk te stellen aan de exclusieve macht over de activiteiten en strategische beslissingen van die bedrijven.

Uit een onderzoek dat McCreedy zelf heeft uitgezet naar het door hem gepropageerde dogma *one share one vote*, blijkt dat het overgrote deel van de investeerders niet taalt naar zulke absolute zeggenschap. Ze hebben helemaal niet zo'n moeite met gouden aandelen en andere beschermingsconstructies als McCreedy had verwacht.

Het kan verkeren: in plaats van zijn zin door te drukken om one share one vote door te zetten en alle afwijkingen daarvan door Europese regelgeving uit te gaan roeien, moet McCreedy zich nu gaan buigen over maatregelen om te grote invloed van Chinese, Arabische of Russische investeerders tegen te gaan.

Mijns inziens zijn daar geen selectieve kunstgrepen voor nodig. McCreedy en de zijnen moeten hun visie op de corporate governance herijken en afstappen van het idee dat alleen de financiers van een bedrijf het via de aandeelhoudersvergadering voor het zeggen moeten hebben. Misschien spreekt de dreiging van 'de Russen' of 'de Chinezen' meer tot de verbeelding dan private equity, maar in feite gaat het om hetzelfde. Ze zitten er in *for the money* en daar moet het ook vooral bij blijven. Investeerders moeten kunnen investeren, maar bedrijven zijn er niet alleen om hun belangen te dienen. Voor de reële economie is meer nodig dan de geldfabriek draaiende te houden.

Laffe werkgevers

Onlangs is Henk Vredeling overleden. 'Hij was een overtuigd Europeaan, juist nú!' liet hij in zijn overlijdensadvertentie zetten. Van 1977 tot 1980 was hij de Europees Commissaris die de basis legde voor de Europese ondernemingsraad, al zou het tot 1994 duren voordat die er kwam. Nog weer vijf jaar later kwam de richtlijn die regelt dat er ook nationaal vormen van medezeggenschap voor werknemers moeten komen.

In de tijd van Vredeling werd ook geprobeerd om de zeggenschap voor werknemers in de Europese regels voor het vennootschapsrecht te verankeren op het niveau van het bedrijfsbestuur en de raad van commissarissen. Daar is uiteindelijk met veel moeite een compromis uitgekomen over wat er bij Europese Venootschappen (SE's) en bij verplaatsing van hoofdkantoren met de medezeggenschap moet gebeuren.

Dit alles is 'juist nu' weer héél actueel, als ik kijk naar het debat dat overal, en zeker ook in Nederland, is losgebarsten over wat in het Engels wel de *financialisation* van de economie wordt genoemd. Deze term duidt op de toegenomen dominantie van financiële markten en aandeelhoudersbelangen op de strategie van ondernemingen, het meest pregnant tot uiting komend in het optreden door private equity firma's en hedgefunds bij overnames.

Er zijn dit najaar in Nederland een paar erg interessante publicaties uitgekomen: de bundel preadviezen van de Koninklijke Vereniging van Staathuishoudkunde (KVS) waarin ik ook een column mocht schrijven en het SER-advies over Evenwichtig Ondernemingsbestuur.

De adviesaanvraag aan de SER was gericht op de vraag of de positie van werknemers versterking behoeft in het ondernemingsbestuur. In twee bijlagen bij het SER-advies wordt hoog opgegeven van de sterke positie die ondernemingsraden en vakbonden in de Nederlandse wetgeving hebben. Dat klopt, als je dat vergelijkt met andere landen. Maar in plaats van reden tot zelfgenoegzaamheid is dat juist reden tot zorg: alom wordt immers geconstateerd dat grote Nederlandse bedrijven al lang niet meer Nederlands zijn, maar vaak in meerderheid buitenlandse aandeelhouders hebben. Ook wordt gewezen op de internationale concernstructuren, die voor het overgrote deel van 'onze' Nederlandse multinationals betekenen, dat medezeggenschap door de (centrale) ondernemingsraad alleen betrekking heeft op de Nederlandse activiteiten en vestigingen van het concern en niet op het moederconcern waar de echte strategische beslissingen genomen worden.

Juist dit gegeven zou aanleiding moeten geven tot een sterk commitment om de

relatief sterke invloed die werknemers volgens de Nederlandse wetgeving hebben uit te rollen naar Europees en mondiaal niveau. Daarin stellen het SER-advies en de preadviezen van de KVS teleur. Men laat de mogelijkheden liggen om aan te geven wat er Europees zou moeten gebeuren.

Het is zelfs nog erger dan dat. Het meest gênant vind ik dat het SER-advies verdeeld is als het gaat over het versterken van de richtlijn voor de Europese ondernemingsraden. Hier laten VNO-NCW en andere werkgevers in de SER het afweten, terwijl het om maar hele bescheiden wensen van werknemerskant gaat: een bepaling over tijdige raadpleging bij fusies en overnames en spreekrecht in de aandeelhoudersvergadering. Laf hoor, dat VNO-NCW zich verschuilt achter de opstelling van BusinessEurope, hun Europese koepel, die de Engelse werkgeversclub CBI niet voor het hoofd durft te stoten en maar doorgaat verzet te bieden tegen de versterking en aanvulling van de Eor richtlijn. Gelukkig heeft de Europese Commissie nu eindelijk voor 2008 een voorstel aangekondigd. Dat zal dan wel weer, zoals in 1994 en in 1999 op de valreep voor de volgende Europese verkiezingen in 2009 erdoorheen geslept moeten worden. Ik mag hopen dat onze Nederlandse werkgevers zich in Europa toch wat moediger tonen door dat nu te steunen!

Er is ook alle aanleiding om andere elementen van evenwichtig ondernemingsbestuur Europees aan te kaarten. Niet dat huidig Eurocommissaris McCreevy van zins is met wetgeving te komen op het punt van het ondernemingsbestuur. Maar op zijn minst zou in de sfeer van aanbevelingen het onderwerp evenwichtig ondernemingsbestuur verder uitgewerkt kunnen worden. Er zijn al Europese aanbevelingen over de wenselijkheid van onafhankelijkheid van commissarissen en non executive directors. Waarom zouden we daar niet verder op doorgaan, en ook de werknemersinvloed waar we in Nederland zo prat op gaan, beter regelen?

Ik weet dat ondernemers op Europees niveau, zoals de EALIC, de Europese koepel van organisaties van beursgenoteerde bedrijven, momenteel voorgezeten door oud VNO-voorzitter Jacques Schraven, zich ook zorgen maken over de doorgesloten invloed van de financiële markten. Zij zouden dan toch alle belang moeten hebben bij een coalitie met vakbonden en ondernemingsraden die zulke zorgen delen. "Kom op, Schraven en Wientjes", zeg ik dan, "toon je daarin dan ook eens overtuigd Europeaan, net als Vredeling". Om samen de doorgesloten overheersing van het kortetermijnbelang van de financiële markten op onze Europese bedrijven terug te dringen. Juist nu!

Europees Hof in de fout

Uit recente uitspraken van het Europese Hof van Justitie blijkt hoe fundamenteel het gevecht in het Europees Parlement is geweest rondom de Dienstenrichtlijn. De clash tussen de vrijheden van de Europese interne markt (het vrij verkeer van diensten) en de tradities van de nationale verzorgingsstaten (bijvoorbeeld van arbeidsrecht en cao's), is nog lang niet afdoende bezworen. Het is hard nodig dat gevecht op politiek niveau voort te zetten.

Als onderdeel van het compromis dat het Europees Parlement een jaar geleden heeft bevochten, werd in artikel 4,7 van de Dienstenrichtlijn klip en klaar opgeschreven: cao's mogen niet als belemmering voor het vrij verkeer van diensten worden beschouwd. De hoogste Europese rechter acht dat nu echter niet voldoende om de Zweedse vakbonden gelijk te geven die in 2004 actie voerden tegen het bouwbedrijf Laval. Dat wilde op een bouwproject in het Zweedse plaatsje Vaxholm voor 35 Letse bouwvakkers niet de Zweedse cao hanteren. Heel ongebruikelijk oordeelde het Europees Hof dwars tegen het advies van de advocaat generaal in, dat de vakbondsactie daartegen onrechtmatig was.

In mijn ogen meet de rechter zich daarmee een inhoudelijke opvatting aan over de aard van de arbeidsvoorwaarden waar het om ging. Vertaald in niet-juridische termen zegt de rechter namelijk dat er eigenlijk alleen maar minimum(loon)be-palingen mogen worden opgelegd vanuit het werkland Zweden en geen Zweedse cao-normen. Daarvoor beroept het Hof zich op een oude richtlijn uit 1996, de detachingsrichtlijn, die regelt dat bij tijdelijke detachering in een ander EU-land de arbeidsvoorwaarden van het land van oorsprong van kracht kunnen blijven, als die tenminste op het niveau van het werklandminimum liggen. Die richtlijn is echter nooit bedoeld geweest om als hoofdregel te gelden voor bedrijven die over de grens werken. Hij verwijst zelfs uitdrukkelijk ook naar cao's. Want de hoofdregel is en blijft, dat werklandregels bepalend zijn.

Dit lijkt misschien juridische haarkloverij, maar het gaat hier om een zeer fundamentele politieke zaak. De Europese rechter, en naar ik vrees geldt datzelfde voor de huidige Europese Commissie, maakt daarmee een duidelijke keuze om de vrijheden van de interne markt te laten prevaleren boven de nationale tradities van onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden. In de Scandinavische landen wordt dit zeer hoog opgenomen. En niet alleen daar. Ook de Europese vakbondskoepel EVV voelt zich verraden.

In een andere uitspraak die ongeveer gelijktijdig gedaan werd, billijkte het Hof een

actie van Finse vakbonden tegen de rederij Viking die zijn veerbootdienst tussen Finland en Estland wilde 'uitvlaggen' en onder de lagere Estse arbeidsvoorwaarden laten uitvoeren. Daar kregen de bonden wel gelijk. De rechter vond dat ze het stakingsmiddel mochten gebruiken om sociale verslechtingen tegen te houden. Ook hier bepaalde de rechter dus tot op welke hoogte sociale argumenten mogen gelden om inbreuk te maken op de heilige vrijheden van de interne markt.

Als je cynisch wilt zijn, lijkt het wel of de 27 rechters van het na de toetreding uitgebreide Hof een politieke deal gemaakt hebben: het oude Europa mag zich beschermen tegen het delokaliseren van werk tegen lagere lonen (Viking), maar de nieuwe lidstaten moeten tegen concurrerende lonen de markten van de oude lidstaten kunnen binnendringen (Laval). Maar als er politieke deals gesloten moeten worden, dan is dat niet aan het Hof, en ook niet aan de Commissie alleen, als die straks deze jurisprudentie als basis voor zijn beleid gaat hanteren. Politiek hoort bedreven te worden door de ministers in de Raad en het Europees Parlement. Als de huidige wetgeving tot zulke uiteenlopende interpretaties leidt, dan is de politiek aan zet. Hoogste tijd om de blokkade op Europese sociale wetgeving op te heffen. Wie A zegt, moet ook B zeggen. Wie kritiek heeft op het te eenzijdige Europese markt- en liberaliseringsproject (A), moet ook onderkennen dat het hoognodig is daartegenover Europese sociale wetgeving te realiseren (B). Bijvoorbeeld over minimumloon en –arbeidsvoorwaarden voor grensoverschrijdende arbeid en voor cao-onderhandelingsrecht en actierecht voor vakbonden. De veronderstelling dat het sociaal beleid van de lidstaten intact blijft en afgeschermd kan worden van de interne markt regels, wordt immers steeds vaker onderuitgehaald. De verhoudingen in de Unie zijn veranderd. Als we niet voor betere Europese sociale wetgeving gaan zorgen, dan blijft er weinig over van die nationale tradities. Sommigen zullen dat toejuichen (dit is helemaal de agenda van Bolkestein en McCreevy), anderen zullen alleen maar zeggen: zie je wel, wég met dat Europese liberale project (de SP en andere Eurosceptici). Ik kies ervoor om de Europese realiteit van de interne markt onder ogen te zien, maar die wèl aan te vullen met evenzeer aan de realiteit van de Europese verzorgingsstaten ontleende sociale regels. "Brussel, blijf met je handen af van..." zeggen, is overduidelijk niet meer genoeg.

Mevrouw de commissaris

Een bijzondere foto was dat onlangs in de kranten: een jonge dame met een zwan- gere buik van zeven maanden, die een erewacht van het Spaanse leger inspecteert. We hebben het over Carme Chacón, de kersverse Spaanse minister van Defensie in het nieuwe kabinet Zapatero. Zij maakt deel uit van het eerste kabinet ter wereld, waarin meer vrouwen dan mannen zitting hebben. Dat is andere koek dan de toespelingen die de Italiaanse premier Berlusconi in verkiezingstijd maakte, dat hij ook een paar mooie meiden in zijn kabinet wil. Uiteindelijk heeft hij vier vrouwen benoemd op een totaal van 21 ministers. In het kabinet Balkenende-Bos zijn vijf van de zestien ministers vrouwen. Een recent rapport van de Europese Commissie komt in de lidstaten van de EU op een gemiddelde van ongeveer één op vier. Dat was tien jaar geleden nog maar krap één op zes.

De cijfers voor het bedrijfsleven blijven daar ver bij achter. In de raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven is volgens dat Europese onderzoek maar één vrouw op de tien old boys te vinden. En dat cijfer is nauwelijks in beweging gekomen. Nederland doet het zelfs nog slechter dan deze bepaald niet florissante score. Bij ons is slechts 6,5% van de commissarissen een vrouw. Dat is gemiddeld, want veel raden van commissarissen bestaan uitsluitend uit mannen. Geen wonder dat de discussie weer eens opgelaaid is over de noodzaak om meer diversiteit in het old boys network aan te brengen.

Geïnspireerd door de spectaculaire resultaten in Noorwegen dreigt een meerderheid van de Tweede Kamer, onder aanvoering van mijn zeer gewaardeerde partijgenoot Paul Kalma, nu met wettelijke quoterig. In Noorwegen heeft dat ertoe geleid dat een percentage dat in 1996 met dat Nederlandse percentage vergelijkbaar was, nu is gestegen naar bijna 40%.

Het behoeft geen nadere toelichting dat ik een groot voorstander ben van meer vrouwelijke commissarissen. Niet alleen omdat ik het zelf een mooie functie vind om uit te oefenen – ik ben commissaris bij ASML en binnenkort ook bij de APG Groep, die onder andere het ABP pensioenfonds beheert -, maar vooral omdat ik het heel wezenlijk vind dat er meer diversiteit komt in de samenstelling van die toezichthoudende organen. Want dáár worden de strategische lijnen uitgezet en de belangen afgewogen tussen verschillende stakeholders: aandeelhouders, werknemers, toeleveranciers, afnemers, de lokale gemeenschap. Dáár wordt besloten over werkgelegenheid en beloningsbeleid. Dáár wordt de maatschappelijke verantwoordelijkheid van bedrijven ingevuld. Dat is althans de Nederlandse en continentaal-

Europese traditie, waar raden van commissarissen deze bredere missie hebben en er niet puur en alleen voor de aandeelhouders zitten, zoals in de Angelsaksische landen het geval is.

Toen Paul Kalma - die met mij een warm pleitbezorger en verdediger van het Rijnlandse model is - kwam met dat quoteringsvoorstel, heb ik hem wel meteen gewaarschuwd: pas op dat een verplichting om meer vrouwen te benoemen er niet toe leidt dat er nu vooral Amerikaanse en Britse types worden binnengehaald, die volstrekt geen affiniteit hebben met onze visie op corporate governance, die amper weten wat een ondernemingsraad is, en alleen maar in winstcijfers en kostenbesparingen denken. Want als je naar de lijstjes kijkt, zijn dergelijke dames nu al oververtegenwoordigd in de raden van commissarissen.

Voor ondernemingsraden ligt hier een grote uitdaging. Zij lopen voorop in het voordragen van vrouwen. Zelf ben ik op die manier als commissaris bij ASML terechtgekomen. Bij Fortis droeg de or in maart zelfs drie vrouwen in één keer voor via een gerichte zoekopdracht aan een bureau gespecialiseerd in vrouwelijk talent!

Gericht zoeken is de sleutel. Vorig jaar hebben we met een aantal (oud-)vakbondsvrouwen rond 8 maart een grote bijeenkomst georganiseerd: Mevrouw de Commissaris. Daar konden or-leden en vrouwelijke kandidaat-commissarissen elkaar ontmoeten. Ter plekke werd een koffertje met meer dan driehonderd cv's aangeboden aan het Nationaal Register Commissarissen en Toezichthouders. Dat Register werkt nu intensief samen met Vrouw in Beeld en heeft inmiddels meer dan 1350 vrouwen in portefeuille.

Kom dus niet meer aan met de smoes dat er geen vrouwen met oog voor maatschappelijke belangen te vinden zijn voor vacatures. In mijn generatie zijn er heel veel vrouwen, die misschien nog geen bekende namen in het wereldje zijn en nog niet veel ervaring als toezichthouder hebben, maar die uitermate geschikt kunnen zijn.

Met de stok achter de deur van wettelijke quotering moet er toch ook in Nederland een forse inhaalslag geleverd kunnen worden. Ondernemingsraden en (vakbonds) vrouwen: verenigt u. Op naar de 40%!

Hoofdpijn van de post

Eind juni organiseerde Commissaris McCreevy voor de Interne Markt in Brussel een *high level* conferentie over de liberalisering van de postdiensten. Dit 'hoofdpijn-dossier' erfde hij van zijn voorganger Frits Bolkestein. McCreevy was waarschijnlijk de wanhoop nabij, want het wil maar niet vlotten met die ene interne markt en de concurrentie voor postdiensten.

Die postliberalisering heeft mij het afgelopen jaar ook veel hoofdpijn bezorgd. Niet vanwege de gemiste zegeningen van de concurrentie – ik geloof niet dat je er zoveel gelukkiger van wordt als er op sommige dagen drie keer een stapeltje post op je deurmat ploft, en steeds meer NOVIB mailings ontvangt. Met de aandeelhouders van TNT en andere geprivatiseerde postbedrijven hoef je ook geen medelijden te hebben. Die zien door mogelijke overnames in het verschiet de koersen flink stijgen. Nee, ik zie met lede ogen aan hoe deze liberalisering vooral ten koste gaat van de arbeidsvoorwaarden van de postbezorgers. Was vroeger postbode een edel en fatsoenlijk betaald beroep, tegenwoordig worden er poststukken in je brievenbus gestopt tegen een stukloon van een paar luttele centen door mensen die op grond van een Overeenkomst van Opdracht (OvO) bij lange na niet het wettelijk minimumuurloon kunnen verdienen en nog minder zekerheid hebben dan iemand met een krantenwijkje.

De postbezorging is een markt geworden waar nieuwe toetreders alleen marktaandeel kunnen veroveren als ze hun scherpe tarieven voor grootverbruikers kunnen matchen met lagere kosten dan de vroegere staatsmonopolisten die die markt domineren. Meer postbezorgers die dezelfde straten lopen met een onderling verdeeld en in totaal zelfs krimpend volume aan post, dat kan economisch alleen tegen veel lagere loonkosten per eenheid product.

Het meest schrijnend is, dat het niet alleen nieuwe prijsvechters zoals Sandd zijn, die op deze manier de thuismarkten van de vroegere staatsbedrijven proberen te veroveren, maar dat die monopolisten zelf dat kunstje bij elkaar uithalen. In Nederland zijn dat Selekt Mail, een dochter van Deutsche Post en Wegener, en Netwerk VSP, nota bene een volle dochter van TNT zelf, die met dergelijke 'stunt'arbeidsvoorwaarden experimenteren. In Duitsland heeft TNT verschillende stadspostbedrijfjes overgenomen om Deutsche Post te beconcurreren. Deutsche Post en de Duitse wetgever probeerden af te dwingen dat TNT daarvoor het cao-loon van Deutsche Post moest betalen. Een Berlijnse rechter wees dat af en stond toe dat TNT een lager minimumloon betaalt. Deutsche Post is daarover in hoger beroep, en wil in een andere

rechtszaak het alleenrecht afdwingen om in Duitsland de term 'post' te gebruiken. Beide kemphanen geven kapitalen uit aan zulke rechtszaken en aan PR-campagnes. Geld dat meer op z'n plaats zou zijn om die (letterlijk) arme nieuwe postbezorgers een fatsoenlijk loon en een fatsoenlijk arbeidscontract te geven.

Je zou denken dat dát het thema op die high level conferentie in Brussel zou zijn. Maar nee, de dames en heren maakten zich vooral druk over een opmerking van TNT-baas Peter Bakker. Hij voorspelde namelijk dat de garantie van overal in de Europese Unie iedere (werk)dag postbezorging, uit de tijd zou kunnen raken, en daar viel de hele conferentie, inclusief de aanwezige Europese postvakbond, overheen. Het probleem van de verslechterende arbeidsvoorwaarden kwam niet of nauwelijks aan de orde.

Als ik in McCreevy's schoenen had gestaan zou ik een conferentie hebben belegd over de sociale randvoorwaarden van de postliberalisering. Ik zou vooral de gepri-vatiseerde voorlopers van die liberalisering (TNT en Deutsche Post voorop!) hebben uitgenodigd. En van werknemerszijde niet alleen de Europese postvakbond die vooral de belangen van de postbodes bij de oude staatsbedrijven behartigt en de liberalisering zo lang mogelijk wil tegenhouden, maar FNV Bondgenoten en andere vakbonden die zich het lot aantrekken van de nieuwe postbezorgers op flexcontracten en OvO's. En ik zou ze allemaal niet eerder laten vertrekken voordat ze als maatschappelijk verantwoordelijke sociale partners afspraken gemaakt hadden over een minimumuurloon en fatsoenlijke contracten en arbeidsvoorwaarden voor de postbezorgers in de hele EU.

Het gaat mij zeer aan het hart, dat we dit niet als wetgever bij de totstandkoming van de Europese wetgeving over de postliberalisering konden regelen. Immers, die mocht alleen over het vrije dienstenverkeer in de interne markt gaan. Want stel je voor: Europa mag zich toch niet met sociaal beleid of minimumlonen bemoeien. Nee, dan dreigen Tweede Kamerleden met gele of rode kaarten. Het enige wat ik in Brussel dus kan doen, is aandringen bij McCreevy en Kroes dat zij partijen op hun verantwoordelijkheden wijzen. Vooral Deutsche Post en TNT, koplopers van de liberalisering en van het maatschappelijk verantwoordelijk ondernemen, zouden het goede voorbeeld moeten geven in plaats van elkaar met protectionisme, procedures en een spiraal van steeds slechtere arbeidsvoorwaarden te bevechten.. Anders blijft dit dossier niets anders dan hoofdpijn opleveren!

De Europese BV

Deze zomer presenteerde de Europese Commissie een beleidsnota met de veelbelovende naam: Small Business Act. Eén van de weinige echte wetgevingsvoorstellen daarin is het voorstel voor een Europese Besloten Vennootschap (BV), een *European Private Company Statute (EPC)*. Dit is in feite het vervolg op die andere Europese rechtsvorm, de Europese Naamloze Vennootschap, ook wel *Societas Europaea (SE)* geheten, die na jarenlange discussies een aantal jaren geleden is ingevoerd.

Net als bij de SE zijn de medezeggenschapsrechten nu opnieuw een groot struikelblok. Door het voorstel te verpakken in het pakket van de Small Business Act maatregelen voor het midden- en kleinbedrijf (mkb), wordt verhuld dat er geen bovengrens zit aan de omvang van bedrijven die voor deze Europese rechtsvorm kunnen kiezen.

In een tijd waarin Europese bedrijven bijvoorbeeld door private equity firma's van de beurs gehaald worden en een beursgang niet meer het hoogste streven is, kan de EPC echter ook een interessante optie zijn voor bedrijven met een groot werknemersbestand. Interessanter zelfs dan de SE, want zoals het voorstel er nu uitziet, kan ieder willekeurig bedrijf, ongeacht of het echt over de grens opereert (bij de SE moet dat wél het geval zijn), voor die Europese vorm opteren. Onder het mom van "ach, het gaat hier vooral om een simpel instrument voor het mkb", wil de Europese Commissie niets weten van de ingewikkelde voorwaarden over de medezeggenschap van werknemers in het bestuur of in de raden van commissarissen, waarover voorafgaand aan de totstandkoming van de SE jarenlang onderhandeld is.

Nou moet ik de Commissie en vele anderen nageven, dat die voorwaarden in de SE over de medezeggenschap inderdaad afschuwelijk ingewikkeld zijn. Al lang voor ik in het Europees Parlement zat, halverwege de jaren negentig, was ik vanuit de FNV betrokken bij de voorgeschiedenis. Na veel discussie had een *high level group* onder voorzitterschap van de Belgische oud-Europees Commissaris Etienne Davignon voorgesteld om in zogenaamde *one tier boards 2/5* van de *independent directors*, en in *two tier boards 2/5* van de zetels in de raden van commissarissen door werknemers te laten voordragen of benoemen. Dat voorstel had behoorlijk wat steun op dat moment, maar mijn Duitse vakbondscollega's torpedeerden het. Ze vonden het een achteruitgang, omdat in de Duitse *Montanmitbestimmung* de helft van de zetels in de *Aufsichtsrat* door de vakbonden mocht worden ingevuld. De formule voor de SE die er vervolgens uitgekomen is, is er alleen maar defensief op gericht om in situaties waarin een aanzienlijk aantal werknemers in de samenstellende delen van

de SE al medezeggenschapsrechten kent, die overeind te kunnen houden.

Maar, misschien zijn er op dit moment wel weer nieuwe kansen, nu het Angelsaksische op beurswaarde gerichte kortetermijndenken een fiasco blijkt en er weer stemmen opgaan voor oerdegelijk Rijnlands bestuur dat zich vanuit de belangen van meerdere stakeholders op de lange termijn richt. Daarbij ben ik er steeds meer van overtuigd dat 'onze' Nederlandse variant van onafhankelijke toezichthouders in de rvc die voor een deel worden voorgedragen door de werknemersvertegenwoordiging, echt ook een *betere* variant dan de Duitse. Bij hen zitten vakbondsbestuurders en orleden zelf in de Aufsichtsrat. Die wordt daardoor een vechtcollege, terwijl de echte strategische discussies achter de rug van de werknemersvertegenwoordigers om gevoerd worden. En uiteindelijk kunnen die strategische beslissingen toch doorgedrukt worden in de Aufsichtsrat, omdat de helft van de zetels eigenlijk de helft min één is: één van de werknemerszetels is namelijk gereserveerd voor het hogere management, en bij staken van de stemmen heeft de voorzitter van de Aufsichtsrat een beslissende stem.

Daarom heb ik de oude voorstellen van de Davignongroep maar weer eens uit de kast getrokken. Dat viel niet mee, op de website van de Europese Commissie waren ze al niet meer terug te vinden. Ik wil ze gebruiken in het verzet tegen de voorstellen van de Europese Commissie. Mijn grootste bezwaar is dat de EPC nu overal in de EU *in plaats van* de nationale rechtsvormen gebruikt kan worden zonder aan de eisen van dat land te voldoen. Om te voorkomen dat de EPC door grotere bedrijven gebruikt kan worden om bestaande nationale vormen van medezeggenschap te omzeilen, is de beste remedie om daar een standaardvorm tegenover te zetten. Daarvoor leent het Davignon-voorstel zich uitstekend. In het wetgevingsvoorstel voor de EPC dat we in de Juridische Commissie van het Europees Parlement nu aan het behandelen zijn, heb ik amendementen ingediend om voor alle EPC's met meer dan 250 werknemers de 2/5 vertegenwoordiging in de rvc zetels of van de independent directors voor te schrijven. Dat lijkt me uitstekend passen bij de herbezinning op het aansturen van bedrijven na de kredietcrisis! En ook voor de Duitsers een perspectief op méér medezeggenschap in plaats van alleen maar het tegenhouden van minder.

Werknemers-aandeelhoudersactivisme

Op de puinhopen van de financiële crisis van het najaar 2008 verschuiven in hoog tempo de paradigma's: economen die altijd pleitten voor strakke begrotingsdiscipline roepen om bestedingen en het Angelsaksische aandeelhouderskapitalisme als de geprefereerde vorm van kapitaalverschaffing ligt onder vuur.

Eén van de grote problemen van de recessie waar we in terecht gekomen zijn, is waar bedrijven het geld vandaan moeten halen om te investeren als de vraag weer op gang komt. Banken hebben de honderden miljarden die ze bij aandeelhouders en overheden hebben opgehaald heel hard nodig om hun veel te zwakke kapitaalbuffers te versterken. De aandelenkoersen van banken en van de meeste andere bedrijven zijn fors onderuit gegaan. Bedrijven gaan zelf meer obligaties uitgeven, maar ze zullen het toch vooral van het weer herwinnen van aandeelhoudersvertrouwen moeten hebben. Particulieren parkeren hun geld op door de overheid gegarandeerde spaarrekeningen. Pensioenfondsen staan hevig onder druk om naar minder risicovolle beleggingen te switchen.

Ik behoor niet tot degenen die vinden dat overheden nu vooral maar zelf – meer dan alleen als tijdelijke noodgreep - die aandeelhoudersrol moeten gaan vervullen. De nationalisering van alle productiemiddelen is wat mij betreft terecht uit de partijprogramma's van moderne sociaaldemocratische partijen geschrapt. Wel is dit hét moment om erover na te denken hoe je vanuit de overheid duurzaam beleggingsgedrag kunt stimuleren en het aandeelhouderskapitalisme op een nieuwe duurzamere leest kunt schoeien. Van het speculeren op korte termijn koerswinsten en -verliezen moeten we *back to basics*: terug naar het investeren in bedrijven op grond van het vertrouwen van beleggers in de strategie van die bedrijven om echte waarde te creëren. Verantwoordelijkheid, duurzaamheid en lange termijn zijn de sleutelwoorden. Daarbij moeten wel een aantal taboes worden geslecht: één daarvan is dat lange termijn beleggers wel op stabiele dividuutkeringen moeten kunnen rekenen: ze moeten immers voldoende rendementen binnen halen voor hun (pensioen)fondsdeelnemers. Een ander is: activistisch werknemersaandeelhouderschap. Ook dat moet onderdeel uitmaken van de nieuwe Europese agenda voor duurzaam aandeelhouderskapitalisme. In Nederland kan het een thema zijn voor de volgende Corporate Governance Monitoring Commissie (de opvolger van de Commissies Tabaksblat en Frijs). Hoe dan ook: er is een forse paradigmawisseling nodig: weg van de *one share one vote* en alle-macht-aan-de-aandeelhouders benadering die Eurocommissarissen Charlie McCreevy en zijn voorganger Frits

Bolkestein in de Europese Commissie propageerden om een einde te maken aan beschermingsconstructies waarmee bedrijven zich tegen onwelgevallige overnames op of van de beurs af (private equity) kunnen beschermen. Integendeel: er zouden juist mogelijkheden gecreëerd moeten worden om trouwe aandeelhouders extra te belonen. Het extra dividend dat DSM een tijdje terug wilde introduceren hield geen stand voor de rechter, maar dat wil niet zeggen dat er geen vormen denkbaar zijn binnen de huidige of binnen daartoe aangepaste regels, om dat wél te doen. Ook ten aanzien van de stemrechten kan er meer verschil gemaakt worden. Destijds bij de overnamerichtlijn van Bolkestein lag bijvoorbeeld de Franse regeling voor dubbele stemrechten voor aandelen die langer dan een bepaalde periode werden vastgehouden, onder vuur.

Deze dubbele stemrechten waren geïntroduceerd in de context van het stimuleren van werknemersaandelen in Frankrijk, een vorm van duurzaam kapitalisme die ik veel meer gestimuleerd zou willen zien in het Europees en nationaal vennootschapsrecht en in fiscaal opzicht. Voor bedrijven kan het juist nu in deze moeilijke tijden aantrekkelijk zijn om loonbestanddelen niet in cash uit te hoeven betalen, maar naar de toekomst te verschuiven in aandelen of opties. Voor werknemers ook, als zij vertrouwen hebben in hun bedrijf, en als de risico's die ermee gemoeid zijn, afdoende kunnen worden verzekerd en afgedekt. In Frankrijk is het *actionnariat salarié*, dat tot generaal De Gaulle is terug te leiden, wijdverbreid, ook bij de grootste banken en andere beursgenoteerde bedrijven. Je kunt dat schamper afdoen als vorm van het 'economisch patriotisme' dat Sarkozy nu ook weer propageert, maar er ook inspiratie uit opdoen.

Hoeveel invloed een hedgefonds met slechts 1 of 2% aandelenbezit kan uitoefenen, hebben we de afgelopen tijd gezien. Werknemers kunnen ook zo'n aandelenpositie opbouwen en die gebruiken door hun stemrechten te bundelen en via een associatie of stichting uit te oefenen in de aandeelhoudersvergadering. Een vorm van directe zeggenschap op het hoogste niveau.

Voor ondernemers van beursgenoteerde bedrijven die nu zwaar onder de tucht staan van de financiële markten, moet zo'n alliantie met werknemers-aandeelhouders ook aantrekkelijk zijn: het levert hun een (extra) beschermingsmechanisme tegen *raiders* en *shortsellers*. Voor werknemers kan het invloed opleveren op strategische investerings- en dividendbeslissingen, waar cao-overleg en ondernemingsraad nu weinig over te zeggen hebben.

Al met al een mooi onderwerp voor de Europese Sociale Dialoog om zich eens grondiger over te buigen, in het kader van de hernieuwde discussie over corporate governance en medezeggenschapsregelingen in Europese bedrijven.

Billijke beloning

In het jaar 2000, in het begin van mijn periode in het Europees Parlement, heb ik in de eerste Europese Conventie van regeringsvertegenwoordigers, Europese Commissie en nationale en Europese parlementariërs, er keihard aan gewerkt om sociale grondrechten opgenomen te krijgen in het EU Handvest Grondrechten. Als de Ieren en Tsjechen het nieuwe Verdrag straks ratificeren, zullen die grondrechten de Europese Unie en zijn lidstaten juridisch binden. Ik ben daar nog steeds heel trots op. Maar één belangrijke bepaling ontbreekt: het recht op een billijke beloning, geïnspireerd door artikel 4 van het ESH, het Sociaal Handvest van de Raad van Europa. Helaas heb ik die er niet in kunnen krijgen.

Uit de commotie over bonussen en gouden handdrukken in de bankensector blijkt nu hoe actueel dit recht is. Miljoenengages die in bankierskringen gebruikelijk waren, worden nu door de kredietcrisis buitengewoon onbillijk bevonden.

Het begrip 'billijk' heeft een groot subjectief element. Zeker overheden moeten verre blijven van absolute normen. In codes en aanbevelingen wordt de nadruk altijd gelegd op de systemen: langetermijnnoriëntatie, kwalitatieve targets etc. De Commissie Maas heeft dat in zijn recente rapport voor de bankwereld ook gedaan en dan een tandje scherper dan voorheen. Europees is er ook een Aanbeveling over remuneratie van directeuren. Toen ik Commissaris McCreevy nog geen jaar geleden vroeg of die ook niet aangescherpt moest worden, probeerde hij me te paaien door te zeggen dat eigenlijk alleen Nederland die Aanbeveling serieus nam. Wouter Bos had er namelijk ook op gewezen in de EcoFinraad. Inmiddels is hij om en wachten we op nieuwe wetgeving van de Europese Commissie.

Een belangrijk subjectief element van een fair beloningssysteem is hoe topinkomens zich tot de rest van het beloningsgebouw verhouden. Dat past bij mijn sociaal-democratische doelstellingen van een eerlijker inkomensverdeling. In het licht van de wereldwijde recessie en snel oplopende werkloosheid is het mijns inziens terecht dat er nu veel kritischer naar absolute bedragen voor topmensen gekeken wordt. Veel werklozen (flexwerkers, zzp-ers) kunnen geen enkele aanspraak op werkloosheidsuitkeringen maken; (bijna) gepensioneerden zien hun pensioeninkomen verschrompelen. Stel dat we over een jaar of twee de kredietcrisis opgelost hebben, dan wijst de ervaring uit dat het minstens een jaar of vijf duurt voor de werkloosheidsproblemen onder de knie zijn. En de pensioenen zijn ook niet één-twee-drie weer op peil. Van *business as usual* met die hoge topbeloningen en bonussystemen kan dus beslist geen sprake meer zijn.

Het recht op een billijke beloning moet nu bovenaan de politieke prioriteitenlijstjes

staan. Dan gaat het over fatsoenlijke minimumloonniveaus, over het opbouwen van socialezekerheidssystemen, ook voor zelfstandigen en flexkrachten, en over respect voor cao-onderhandelingen en eerlijke spelregels zoals een verbeterde detachingsrichtlijn om loondumping en een negatieve inkomensspiraal te voorkomen. Dat is andere koek dan het voortdurende gehamer op loonmatiging, dat ook Europese beleidsmakers al te makkelijk in de mond nemen, ECB-president Jean Claude Trichet voorop. Herhaaldelijk heb ik hem dat de afgelopen jaren aangewreven als we de degens kruisten in de Monetaire Dialoog in de Economische Commissie. De lonen in de Eurozone zijn al vijftien jaar achtergebleven bij de arbeidsproductiviteitsstijging, maar Trichet staarde zich blind op de rituele hoge looneisen die IG Metall stelde. De risico's voor de euro zitten nu echt niet in te hoge lonen, maar eerder in deflatie van lonen en prijzen, waardoor de recessie nog wel eens veel langer kan gaan duren dan vijf jaar.

Na de excuses van de bankenwereld voor het falen van hun risicomodellen en toezichtsystemen, zou het gepast zijn te erkennen dat inkomensongelijkheid een steeds groter risico vormt voor niet alleen de sociale verhoudingen, maar ook voor de economie als geheel!

Terecht wijden de G20-conclusies van 2 april in Londen een hele paragraaf aan de 'menselijke dimensie' van werkloosheid en de noodzaak van inkomenssteun. Ze verwijzen zelfs expliciet naar een rol voor de in dat soort gremia altijd met de nek aangekeken Internationale Arbeidsorganisatie (ILO). Agnes Jongerius en de andere G20-vakbondsleiders hebben dat Gordon Brown voorafgaand aan de top goed ingepeperd.

Des te schandig is het dat onze Europese regeringsleiders een in mei geplande speciale Europese Top over werkgelegenheid in Praag hebben afgeblazen. Dat kon het Tsjechisch voorzitterschap wel alleen af met de Europese Commissie en de sociale partners, vonden ze. Terwijl de werkgelegenheid en billijke beloning dé thema's zijn waar hun burgers zich druk over maken, houden zij zich liever bezig met wie er lid van de G20 mag zijn en geinig op de foto komt met Obama, en hoe ze toch vooral hun zetbaas Barroso die al dit soort besluiten voor zoete koek slikt, in het zadel kunnen houden. Zouden ze echt niet in de gaten hebben dat de tijden aan het veranderen zijn?